

30к-3

1844

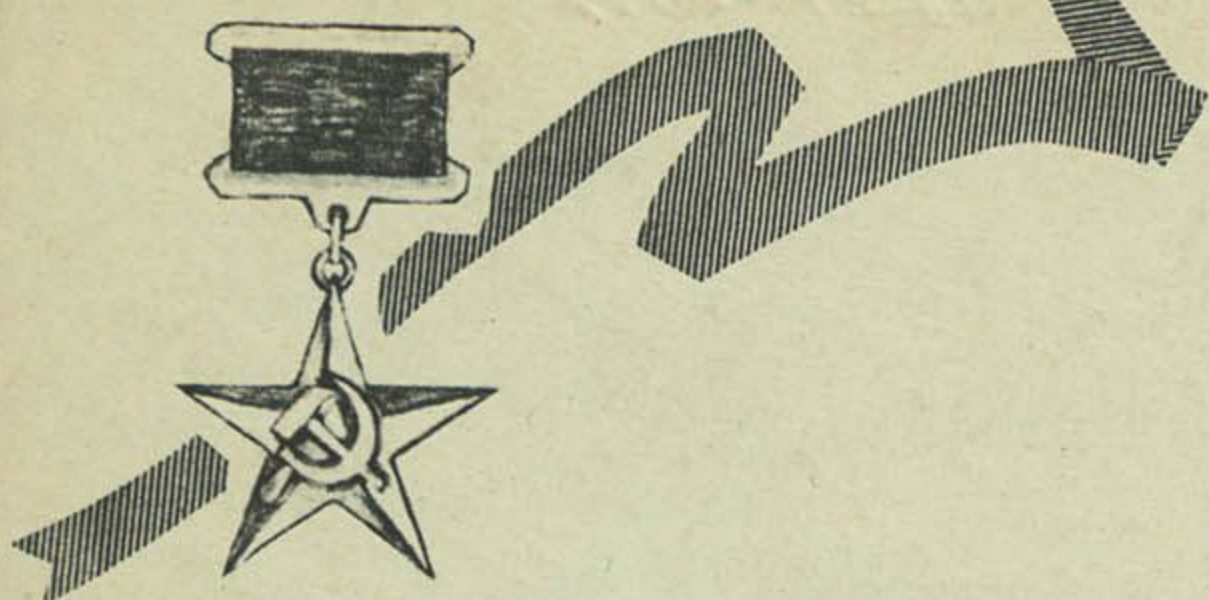
66.14.1982

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№5

МАЙ

1966

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 22 сакавіка 1966 г. вялікай групе перадавікоў жывёлагадоўлі Беларускай ССР прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Горача віншuem Вас, дарагія жанчыны, з высокімі ўзнагародамі Радзімы!

Анюхоўская А. А.—
даярка з Горацка-
га раёна.

Арсеньева Н. П.—
даярка з Магілёў-
скага раёна.

Бакунец Н. Ф.—
свінарка з Столін-
скага раёна.

Балюнова П. В.—
даярка з Добруш-
скага раёна.

Бандак Я. В.—ця-
лятніца з Дзяр-
жынскага раёна.

Багдан А. І.—сві-
нарка з Гродзен-
скага раёна.

Варэц Д. І.—ця-
лятніца з Мастоўскага
раёна.

Васіленка Г. К.—
свінарка з Нараў-
лянскага раёна.

Васількова Т. В.—
даярка з Гомель-
скага раёна.

Вішнеўская М. Ф.—
птушніца з Жло-
бінскага раёна.

Вяржбіцкая Г. К.—
дырэктар саўгаса
«Стара-Барысаў».

Гаўрыленка Е. М.—
даярка з Горацка-
га раёна.

Градовіч В. І.—ця-
лятніца з Чэрвень-
скага раёна.

Дарафееўка Р. І.—
свінарка з Віцеб-
скага раёна.

Дземідзенка М. Н.—
загадчыца свіна-
фермы з Мсціслаў-
скага раёна.

Дзерваед В. С.—
даярка эксперы-
ментальнай базы
«Межава».

Дудчык Н. П.—за-
гадчыца фермы з
Брэсцкага раёна.

Елісеенка Г. П.—
даярка з Кіраўска-
га раёна.

Казлова П. Ф.—сві-
нарка з Чачэрска-
га раёна.

Кармызава К. П.—
птушніца Мінскай
птушкафабрыкі.

Кудзін Г. Н.—ця-
лятніца з Клічаў-
скага раёна.

Літаш А. І.—даяр-
ка з Жлобінскага
раёна.

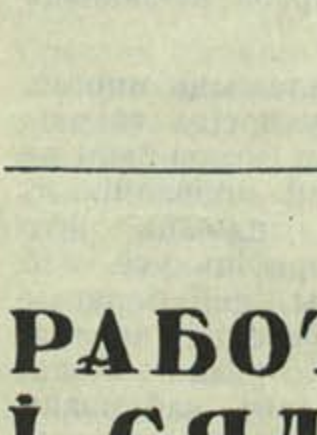

Ліцкевіч Т. Ц.—
даярка эксперы-
ментальнай базы
«Вольна-Чарніхова».

Лунашэнка Т. П.—
даярка з Калінка-
віцкага раёна.

66-64.1982

30к-3
1844Ляснічая К. П.—
даярка з Пінскага
раёна.Маёрава Н. І.—
даярка з Добруш-
скага раёна.Мазала Г. В.—сві-
нарка з Лепельска-
га раёна.Марозава А. Я.—
даярка з Талачын-
скага раёна.Марусіч С. І.—жы-
вёлавод з Жытка-
віцкага раёна.Мелісевич Я. А.—
даярка з базы «Бе-
лавусаўшчына».Мыслівец В. П.—
даярка з Дзяржын-
скага раёна.Наркевіч С. К.—сві-
нарка з Пухавіцка-
га раёна.Несцер М. Ф.—сві-
нарка з Слонімска-
га раёна.Мікалаева Г. Е.—
даярка з Віцебска-
га раёна.Нічыпарук Л. Л.—
даярка з Камянец-
кага раёна.Орда Т. Р.—даярка
з Карэліцкага раё-
на.Пальвінская С. Т.—
цялятніца з Віцеб-
скага раёна.Патапава К. А.—
свінарка са Шклоў-
скага раёна.Прытульчык А. І.—
свінарка з Пружан-
скага раёна.Пятручан В. І.—сві-
нарка з Ваўкавы-
скага раёна.Рудко М. С.—
даярка з Нясвіж-
скага раёна.Рэзуць Я. І.—сві-
нарка з Свіслацка-
га раёна.Сарокіна Г. С.—
даярка з Гомель-
скага раёна.Сарокіна А. Д.—
даярка з Сеннен-
скага раёна.Сухарэбская Г. І.—
птушніца з Бара-
навіцкага раёна.Сцепукова Л. З.—
свінарка з Добруш-
скага раёна.Трыгубовіч А. А.—
свінарка з Капыль-
скага раёна.Уласенка В. П.—
свінарка з Мсці-
слаўскага раёна.Хмяльнова Т. І.—
свінарка з Расон-
скага раёна.Цэд Л. П.—цялят-
ніца з Бабруйска-
га раёна.Цэдрык Г. Я.—сві-
нарка з Чэрвень-
скага раёна.Шпаноўская Т. В.—
даярка з Пінскага
раёна.Шыдлоўская Г. С.—
цялятніца з Стаўб-
цоўскага раёна.Шыкунец В. С.—
цялятніца з Сто-
лінскага раёна.

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА № 5**МАЙ
1966

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ДРУГІ

ВОЛЯ ПАРТЫІ—ВОЛЯ НАРОДА

Мы чакалі гэтую падзею, жылі ёю... І, здаецца, быў у тым свой сэнс, свой выдатны сімвал, што прыйшла яна разам з першымі промнямі вясновага сонца. І подых вясны, і весткі, якія даносілі да нас радыё, газеты, тэлеграф з Крамлёўскага Палаца з'ездаў, напаўнялі пачуццём чагосьці незвычайна добрага, значнага, што ўвайшло ў жыццё кожнага чалавека.

У Маскве, у Крамлі, ішоў XXIII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Пасланцы дванадцятмільённай партыі Леніна—рабочыя, калгаснікі, інжынеры, настаўнікі, людзі практыкі і навукі вырашалі самыя важныя пытанні жыцця і працы савецкага народа, нашай палітыкі, эканомікі, ідэалогіі. Грунтоўна ўзважвалі планы на будучае. Вызначалі месца і ролю першай краіны сацыялізма ў барацьбе за мір, свабоду і дэмакратыю працоўных народаў свету.

У нас, у савецкіх людзей, ёсць усе падставы радавацца і ганарыцца пройдзеным шляхам. З трыбуны з'езда партыя высока ацаніла гераічную працу рабочых, калгаснікаў, народнай інтэлігенцыі краіны. З трыбуны з'езда са словамі надзеі, павагі і любові звярталіся да савецкага народа прадстаўнікі вялікіх і малых краін свету. Кожны наш поспех радуе і надае сілы тым, хто змагаецца за сваё нацыянальнае вызваленне, вядзе класавыя баі супраць імперыялізму і каланіялізму.

Увесь свет з захапленнем апладзіраваў творчаму генію нашых вучоных, выдатнаму ўмельству нашых рабочых, калі ў зале пасяджэнняў з'езда прагучэў «Інтэрнацыянал», пасланы з арбіты Месяца савецкай міжпланетнай станцыяй. Так, мы ганарымся нашымі перамогамі, ведаем ім гонар. Ведаем, што новы пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі краіны, абмеркаваны і зацверджаны з'ездам, — гэта яшчэ адзін вялікі крок у развіцці эканомікі, культуры, яшчэ адзін вялікі клопат партыі аб палепшэнні дабрабыту савецкіх людзей, умацаванні магутнасці нашай Радзімы.

Закончыў сваю работу з'езд партыі. Вярнуліся да сваіх працоўных калектываў дэлегаты, паехалі госці. У краіну шырокім поступам увайшла новая пяцігодка. Плавіцца ў мартэнах сталь, сотні аўтамашын, трактараў, навейшых станкоў штодзень пакідаюць двары заводаў, мільёны метраў тканін сыходзяць са станкоў. З добрым настроем, з яшчэ большай упэўненасцю ў заўтрашнім дні жывуць і працуюць савецкія людзі. Вось таму і прыходзяць весткі аб новых і новых працоўных перамогах і поспехах з нашых прадпрыемстваў, калгасаў, саўгасаў.

Наш добры настрой — ад таго, што бачым мы, якімі клопатамі акружае партыя савецкі народ, што ведаем мы, у чым заключаецца асноўная задача новай пяцігодкі. Вось як сказана аб гэтым у Дырэктывах: забяспечыць рост вытворчасці нашых прамысловых прадпрыемстваў, дабіцца высокіх, устойлівых тэмпаў развіцця сельскай гаспадаркі і тым самым падняць узровень жыцця народа, яшчэ больш поўна задаволіць матэрыяльныя і культурныя патрэбы ўсіх савецкіх людзей.

Кожнае заданне, кожная лічба новага пяцігадовага плана навукова абгрунтаваны. І калі мы чытаем, што к канцу пяцігодкі ўвойдуць у строй дзесяткі буйных электрастанцый, будзе завершана адзіная энергетычная сістэма еўрапейскай часткі

СССР, будуць пабудаваны гіганты хімічнай прамысловасці, павялічыцца вытворчасць грузавых машын амаль у два разы, а легкавых — у чатыры, калі мы з найвялікшым задавальненнем раздумваем над перспекывамі нашай лёгкай і харчовай прамысловасці, — мы ведаем: рэальная аснова грунтуе гэтыя лічбы і перспекывы.

Такая ж рэальная аснова маюць словы, што прагучэлі з трыбуны з'езда і запісаны ў яго рэзалюцыі: далейшы дабрабыт народа будзе забяспечаны ў новай пяцігодцы за кошт павышэння зароботнай платы рабочых і служачых, павелічэння даходаў калгаснікаў ад грамадскай гаспадаркі, устанавлення гарантаванай аплаты працы ва ўсіх калгасах, значнага палепшэння камунальна-бытавога і культурнага абслугоўвання насельніцтва ў горадзе і ў вёсцы. Будуць зніжаны цэны на харчовыя і прамысловыя тавары, на тавары дзіцячага асартыменту. Будзе ў асноўным вырашана праблема дзіцячых дашкольных устаноў.

Асобна выдзеліў з'езд, як адну з найважнейшых задач пяцігодкі, далейшае пашырэнне жыллёвага будаўніцтва ў гарадской і сельскай мясцовасці. І яшчэ адно важнае для ўсіх нас рашэнне прынята: для стварэння лепшых умоў працы і адпачынку працоўных паступова, па меры гатоўнасці прадпрыемстваў, увесці для рабочых і служачых працоўны тыдзень з двума выхаднымі днямі.

У жыццё ўсяго савецкага народа новая пяцігодка ўнясе вялікія, радасныя змены. Для нас, для жанчын, гэтыя змены будуць асабліва адчувальныя. Павышэнне дабрабыту нашых сем'яў, лепшыя бытавыя ўмовы жыцця, і асабліва два выхадныя дні, якія можна будзе выкарыстаць для выхавання дзяцей і адпачынку, — гэта выдатны падарунак савецкім працаўніцам. Работніцы прадпрыемстваў, калгасніцы, прадстаўніцы савецкай інтэлігенцыі сваёй самаадданай выдатнай працай заслужылі яго і ў новай пяцігодцы яшчэ і яшчэ раз пацвердзяць гэта.

Новая пяцігодка нашай рэспублікі... Вы ведаеце яе асноўныя вехі. На Лукомлі вырасце гіганцкая электрастанцыя, будзе закончана будаўніцтва азотнатукавага завода ў Гродна, трыкатажнага камбіната ў Пінску. На Полацкім хімічным камбінатае ўводзяцца магутнасці па вытворчасці поліэтылену і нітрону. Плануецца будаўніцтва буйнага камбіната сінтэтычнага валакна ў Магілёве. Шмат важных і цікавых спраў трэба вырашыць за бліжэйшыя гады.

І ад працы кожнага чалавека залежыць многае. Няхай жа наш уклад у пяцігодку носіць творчы характар, каб мы на сваім рабочым месцы былі не проста выканаўцамі, а свядомымі праваднікамі палітыкі партыі ў жыццё. Гэта значыць, што кожны чалавек можа і павінен зрабіць усё, каб павысіць прадукцыйнасць працы, каб берагчы і эканоміць нашу матэрыяльнае багацце, авалодаваць новымі прыёмамі і метадамі, новай тэхналогіяй. Мы кроўна зацікаўлены ў тым, каб новая пяцігодка прынесла нашаму народу поспех у стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма. Ад нашых творчых сіл, ад нашай ініцыятывы залежыць выкананне велічных планаў партыі. У імя шчасця чалавека, яго дабрабыту, усебаковага свабоднага развіцця задуманы новы пяцігадовы план. І ён будзе здзейснены, бо воля партыі — гэта воля народа!

Думаю, што мяне зразумее кожны: дні з'езда засталіся ў памяці на ўсё жыццё. У Маскву я ехала з вялікай радасцю, але і з вялікім хваляваннем. Быць дэлегатам з'езда — гэта ж такая адказнасць перад сваім калектывам, перад усім народам. Адказнасць за кожнае прынятае рашэнне, за ўсе нашы планы, праекты, — уласна кажучы, за ўвесь далейшы лёс краіны.

1114 дэлегатаў-рабочых, амаль чацвёртая частка ўсіх удзельнікаў XXIII з'езда КПСС, прымалі самы жывы, самы непасрэдны ўдзел у абмеркаванні ўсіх пытанняў, якія вырашаў форум партыі. І асабліва ў абмеркаванні планаў па развіццю нашай народнай гаспадаркі. Мы разумелі і бачылі: нашы планы рэальныя, хоць і велічныя. У іх усё разлічана, усё дэталёва прадумана. Ніводная лічба не ўзята толькі для таго, каб здзівіць сваёй грандыёзнасцю. І таму ўсё, што намечана, усё павінна быць зроблена!

У дні з'езда давялося перажыць такія хвіліны, якія двойчы ў жыцці не паўтараюцца. Калі выступалі кіраўнікі камуністычных партый зарубажных краін, калі з арбіты Месяца ў зале пасаджэння гучэў наш партыйны гімн «Інтернацыянал»,

І СЭРЦАМ, І СПРАВАМІ РУК

калі камуністаў віталі юныя левыцы нашай краіны і воіны Савецкай Арміі і Флоту. Гонар за сваю Радзіму, жаданне бачыць яе яшчэ больш моцнай апорай міру і свабоды, жаданне ўнесці сваю долю ў тое, што намечана на будучае, — вось што адчувала я ў гэтыя хвіліны. Такое ж пачуццё падзялялі са мной тысячы, мільёны людзей. Хіба гэта не назавеш найвялікшым шчасцем чалавека?

Былі ў мяне ў дні з'езда яшчэ і асабістыя, калі так можна сказаць, прычыны для радасці і гонару. З'езд атрымліваў рапарты ад многіх калектываў прадпрыемстваў аб сваіх працоўных перамогах. Кожны дзень нам, дэлегатам, уручалі гэтыя рапарты, і мы знаёміліся з імі. Адночы, праглядаючы чарговыя паведамленні, я прачытала: «Ад Мінскага маторнага завода». Мой родны завод, мае таварышы, аб якіх я думала, справамі якіх жыла ўсе гэтыя дні, рапартавалі краіне, партыі: сацыялі-

стычныя абавязацельствы выкананы датэрмінова! Звыш плана сабрана сотні рухавікоў! І гаварылі: «Запэўняем XXIII з'езд КПСС, што калектыв Мінскага маторнага завода прыкладзе ўсе сілы, усю энергію для паспяховага выканання Дырэктыў з'езда партыі». Самай дарагой весткай былі для мяне гэтыя словы.

Мой завод... Ён зусім яшчэ малады. Толькі тры гады, як у страі. Але нашы маторы ведаюць не толькі беларускія трактары і аўтамабілебудаўнікі. Мы пасылаем іх на Яраслаўскі маторны, Уладзімірскі трактарны, Херсонскі камбайнавы і на 17 іншых заводаў краіны. Значыць, усе разам мы нясем адказнасць за поспехі нашай сельскай гаспадаркі, бо маторы ж вырабляем мы для трактараў і грузавых машын.

Вось аб гэтай адказнасці кожнага прадпрыемства, кожнага калектыву, кожнага чалавека перад усёй краінай і думала я ў дні з'езда. Ад кожнага з нас залежыць заўтрашні дзень. А ён павінен быць светлым. Так вырашыла партыя. І ўсе мы, яе радавыя падтрымліваем гэта рашэнне сэрцам сваім і справамі сваіх рук.

Ларыса ФАМІНА,
дэлегат XXIII з'езда КПСС.

ЧЫМ БОЛЬШЫ ДАВЕР...

— Раскажы пра з'езд! Я ведала, што пачую гэтыя словы і ў першыя дні прыезду, і потым, доўга яшчэ, пры кожнай новай сустрэчы са сваімі землякамі. Ведала, што людзі будуць пытацца, цікавіцца і нямала ганарыцца тым, што чалавек з іхняй вёскі, раёна, іхні таварыш па працы стаў удзельнікам вялікіх падзей у жыцці краіны, партыі.

Што пакінула самае вялікае ўражанне ў рабоце з'езда? Скажу адразу: яго атмасфера. Простая і дзелавая і разам з тым незвычайна хваляючая. Пра гэта цяжка раскажыць, трэба было мець шчасце адчуць гэта сэрцам. І ў час работы з'езда і ў перапынках мы адчувалі, што ў нас, у савецкіх камуністаў, на якой бы мове мы ні размаўлялі, адкуль бы ні прыехалі сюды, на з'езд, — адна мэта, адны задачы, адны планы.

Я калгасны заатэхнік. І, вядома, уся мая ўвага, цікавасць была накіравана на праблемы сель-

скай гаспадаркі. Пра іх, як вы ведаеце, на з'ездзе гаварылася вельмі многа. У новым пяцігадовым плане намечана самым лепшым чынам наладзіць сельскагаспадарчую вытворчасць. Шляхі для гэтага выключна ясныя: даць саўгасам і калгасам больш самастойнасці ў вырашэнні гаспадарчых спраў, узняць матэрыяльны і маральны стымул працаўнікоў палёў і ферм, павысіць культуру земляробства, удасканаліць механізацыю ўсіх працэсаў вытворчасці.

Гэта вельмі важныя і зразумелыя нам, работнікам сельскай гаспадаркі, меры. І мы іх вітаем з радасцю.

Я вярнулася дадому якраз напярэдадні веснавой сяўбы. І ўбачыла, што з самым добрым настроем і светлымі спадзяваннямі пачалі новы гаспадарчы год нашы людзі. Многія з іх — жывёлаводы, паляводы, трактарысты — нядаўна ўзнагароджаны медалямі і ордэнамі. Вось ён — маральны стымул! Усе

нашы калгаснікі атрымалі сёлета каля двух рублёў грошай на працадзень, акрамя натуральнай аплаты. Вось стымул матэрыяльны.

Таму ў людзей добры настрой. А яшчэ таму, што ведаюць яны: на з'ездзе партыя вырашыла яшчэ больш палепшыць бытавыя ўмовы жыцця людзей на вёсцы, павысіць культуру, поўнасцю завяршыць электрыфікацыю.

Хочацца мне сказаць і вось аб чым. На з'ездзе гаварылася аб паляпшэнні лугоў і пашы. Вельмі важная гаворка! Мы бачым гэта на прыкладзе нашага калгаса «Нёман». Зімою каровы ў нас сыцейшыя, больш дагляджаныя, чым летам, бо паша вельмі пасрэдная. Вось і ўзяліся мы, не адкладваючы, за паляпшэнне нашых угоддзяў. 50 гектараў лугоў давалі да ладу, выкарчавалі хмызняк, падкармілі ўгнаеннем. Гэтулькі ж намецілі зрабіць і сёлета. І як заатэхнік і як удзельнік з'езда хачу параіць іншым калгасам: неадкладна бярэцца за гэтую

справу. Потым дзякуй скажаце.

Была сур'ёзная гаворка і пра механізацыю сельскагаспадарчых працэсаў. Жывёлагадоўчыя будынкі ў нас дабротныя, новыя, але спраектаваны так, што транспарцёр не пусціш, праходы вузкія. Што тут прыдумаеш? Хацелася б, каб гэтым зацікавіліся спецыялісты па механізацыі сельскай гаспадаркі і як мага хутчэй аказалі нам практычную дапамогу. З запаснымі часткамі для транспарцёраў і даільных апаратаў таксама пакуль што многа цяжкасцей. «Сельгастэхніка» многія заяўкі калгасаў не можа задаволіць. А чаму?

Хочацца, каб гэтыя пытанні вырашаліся як мага хутчэй. Так было падказана і з'ездам. А мы ўсе, каму Радзіма і партыя даверылі ўздымаць сельскую гаспадарку, мы не падвядзем. Чым большы давер, тым вышэй адказнасць.

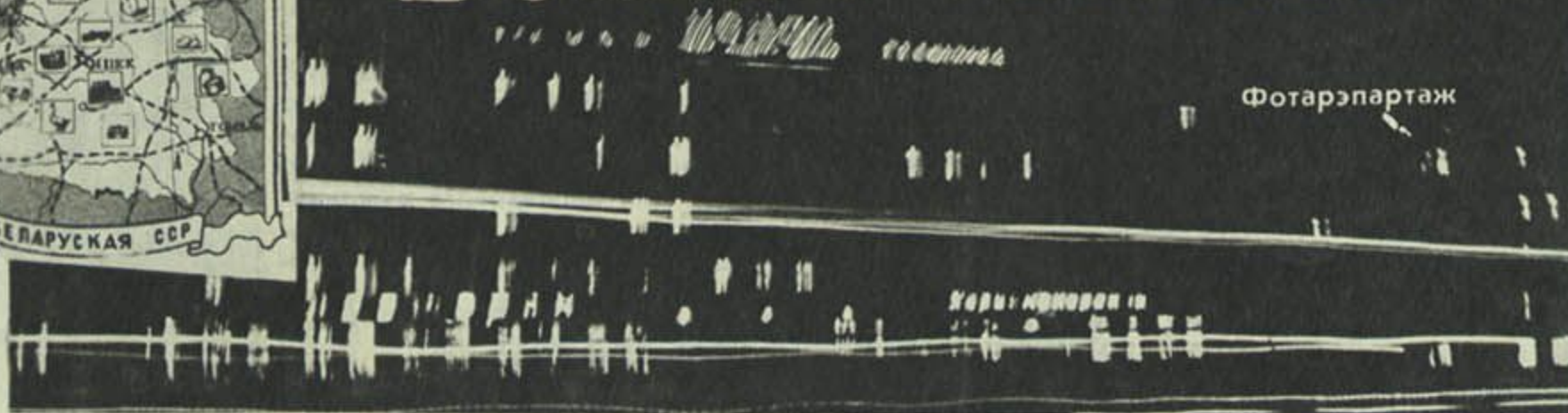
Ніна НАВІЦКАЯ,
дэлегат XXIII з'езда
КПСС.

Стаўбцоўскі раён.

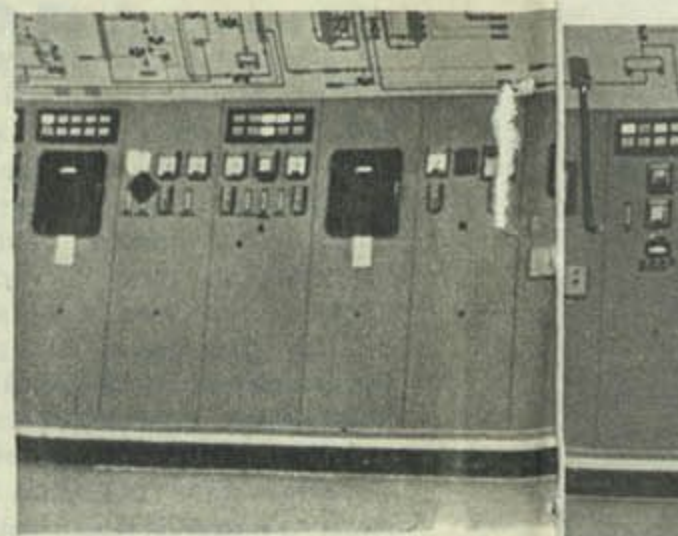
ВЯЛІКАЯ РАЗМОВА

ВОЛАТ ХІМІІ

Фотарэпартаж

Да 1970 года сельская гаспадарка краіны атрымае 55 мільёнаў тон угнаенняў. Тут будзе ўклад і Гродзенскага азотна-тукавага завода.

Завод быў пабудаван за тры гады. У 1963 годзе калгасы і саўгасы Гродзеншчыны атрымалі першыя тоны аміячнай салетры. Сёння гродзенскія хімікі выпускаюць угнаення ўдвая больш, як два гады назад, а яшчэ праз два гады выпуск прадукцыі падвоіцца.

Гродзенскі азотна-тукавы... Бадай, няма ў Беларусі чалавека, які не чуў бы пра яго. А як вы думаеце, ці ведаюць пра наш завод на Урале? Напрыклад, у Беразніках?

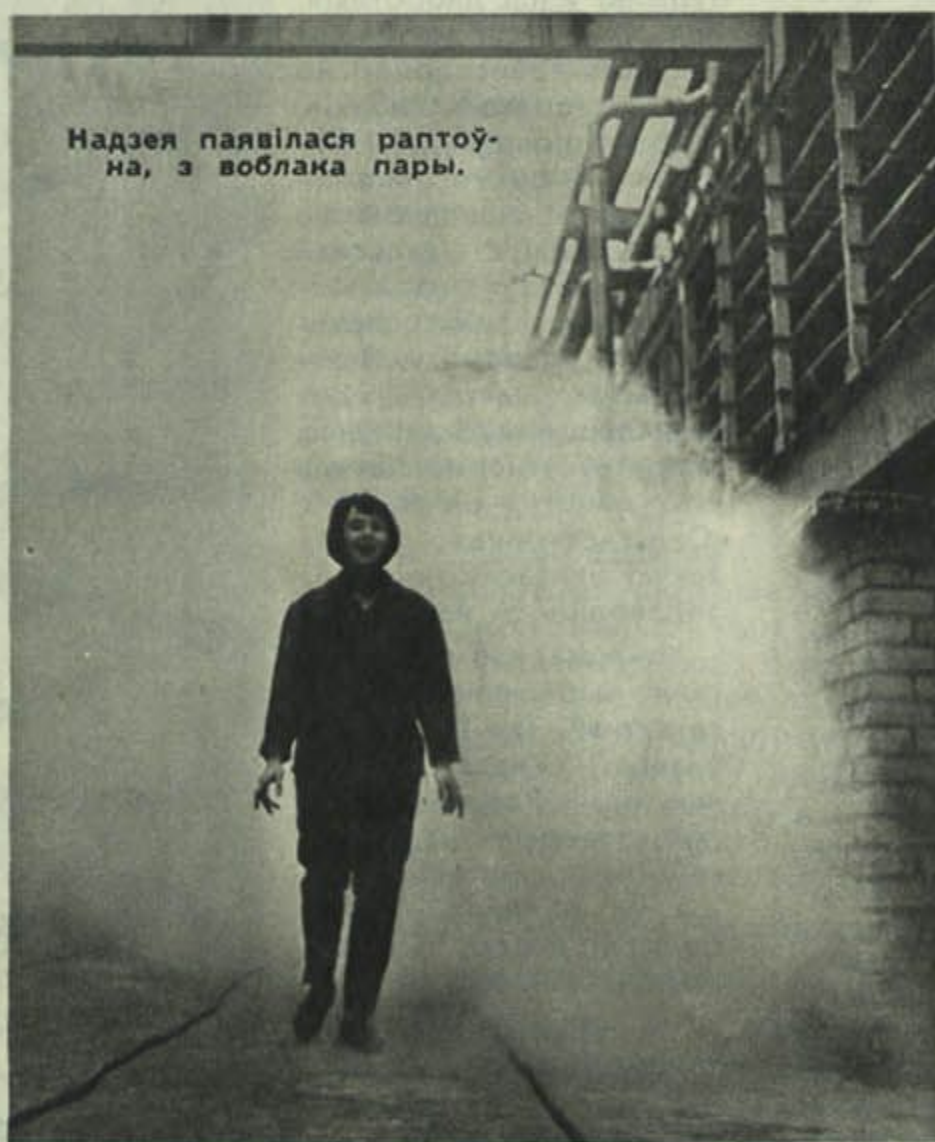
Аказваецца, ведаюць. Ведаюць выпускнікі хіміка-тэхналагічнага тэхнікума і едуць у Гродна працаваць. І горад гасцінна сустракае сяброў з Урала.

Не выпадкова я ўспомніў пра Беразнікі. Хачу расказаць вам пра Надзею Кулікаву — выпускніцу хіміка-тэхналагічнага тэхнікума, што ў горадзе Беразнікі. Яна — старшая апаратчыца аддзялення канверсіі цэха аміяку. І калі Надзея паказала семдзесят прыбораў, на якіх міргалі рознакаляровыя лямпачкі, выпісваліся зубчастыя крывыя, хваляваліся чорныя стрэлкі гальванометраў, я зразумеў, што атрыманне аміяку справа не простая.

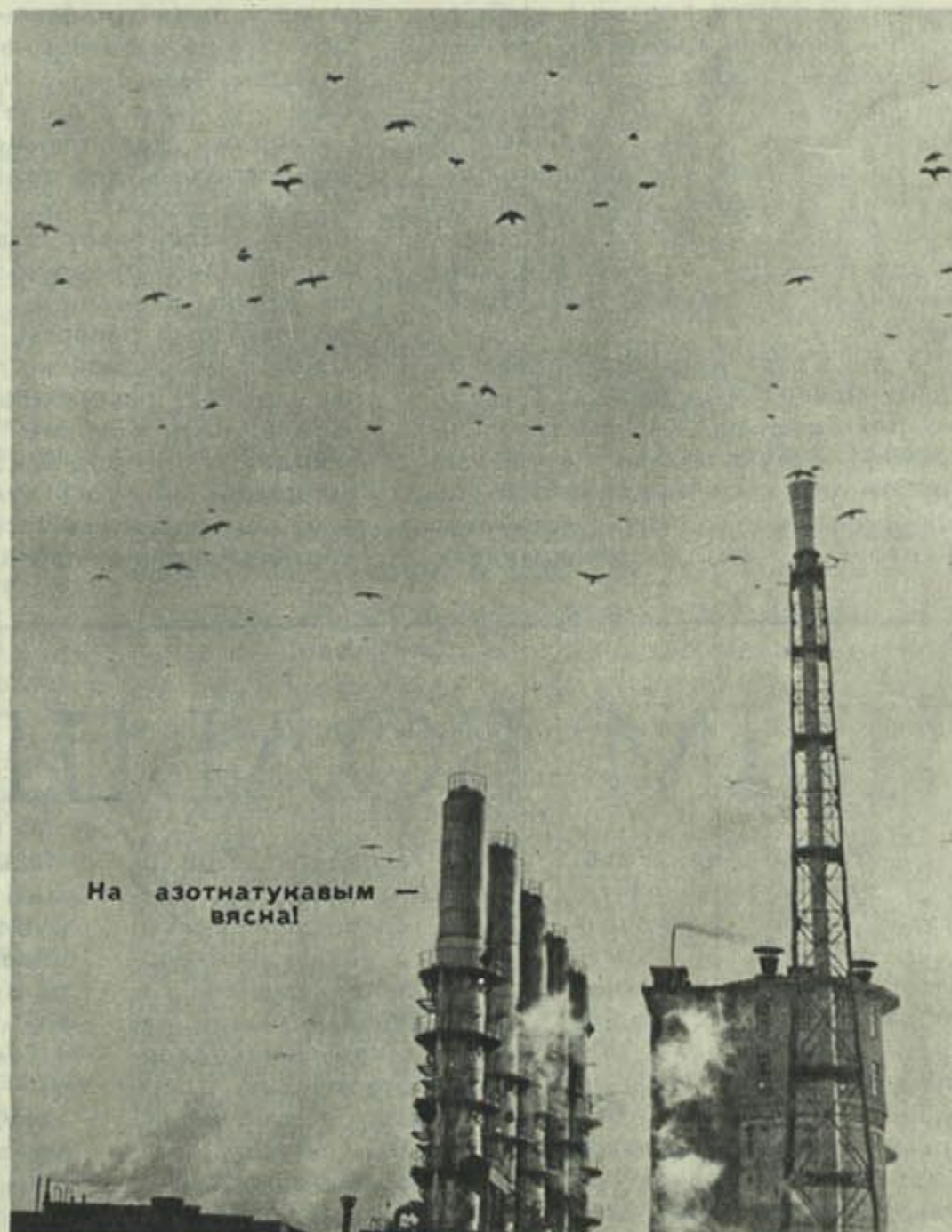
Надзея расказвае пра Беразнікі, пра Беразнікоўскі азотна-тукавы завод, на якім яна працавала пасля заканчэння тэхнікума.

— Такі самы завод, як у Гродна?

— Што вы! Гэткага я ніколі не бачыла: тут усё робяць механічныя ўстаноўкі, чалавек толькі сочыць за прыборамі. Аміяк, за атрыманнем якога мы сочым у апаратнай, патрэбны для вытворчасці мінеральных угнаенняў — аміячнай салетры і кар-

Надзея паявілася раптоўна, з воблака пары.

На азотна-тукавым — вясна!

баміду. Яшчэ наш завод выпускае аміячную ваду: яна ідзе на падкормку раслін. Аміяк, як вы, напэўна, ведаеце, патрэбны для работы халадзільных устаноў. Наш завод забяспечвае аміякам мноства прадпрыемстваў рэспублікі. І што самае цікавае — усё гэта багацце мы здабываем з паветра. З самага звычайнага паветра, у якім ёсць азот, кісларод, вуглярод і іншыя хімічныя элементы, патрэбныя для вытворчасці ўгнаенняў.

— Вы працуеце на заводзе больш двух гадоў. Скажыце, які дзень вам асабліва запомніўся?

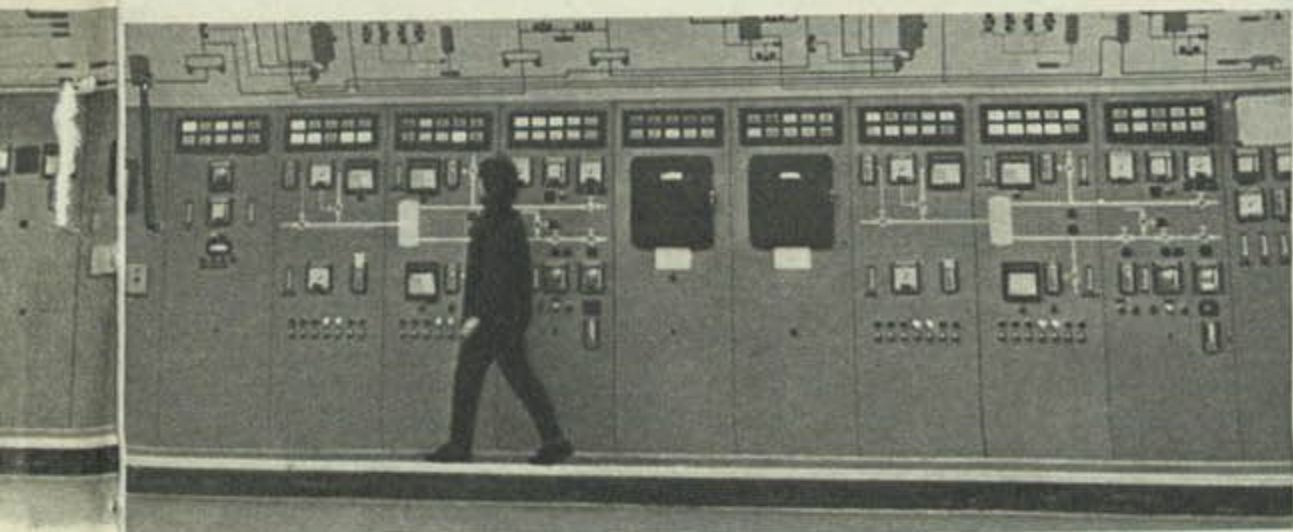
Надзея, хвіліну пачакаўшы, адказала:

— Пуск нашага цэха. Ведаеце, трэба быць сухаром, каб не zapomніць гэтага дня. Не было параднасці, мітусні, пераразання стужкі, але калі ажылі лямпачкі на стэндзе, запульсавалі стрэлкі і з лабараторыі пазванілі: «ёсць аміяк!» — мы радаваліся, як дзеці. Завод працаваў!

Спачатку Надзеі даручылі работу апаратчыцы. Цяпер яна — старшая апаратчыца. Расце завод, растуць і яго людзі.

...Мы расказалі вам пра Надзею Кулікаву. Лёс дзяўчыны вельмі падобны да лёсу яе калег. Гэта лёс маладога прадпрыемства беларускай хіміі — Гродзенскага азотна-тукавага завода. Завода, які набірае тэмпы, будзеца і памагае сельскай гаспадарцы краіны вырошчваць багатыя ўраджаі.

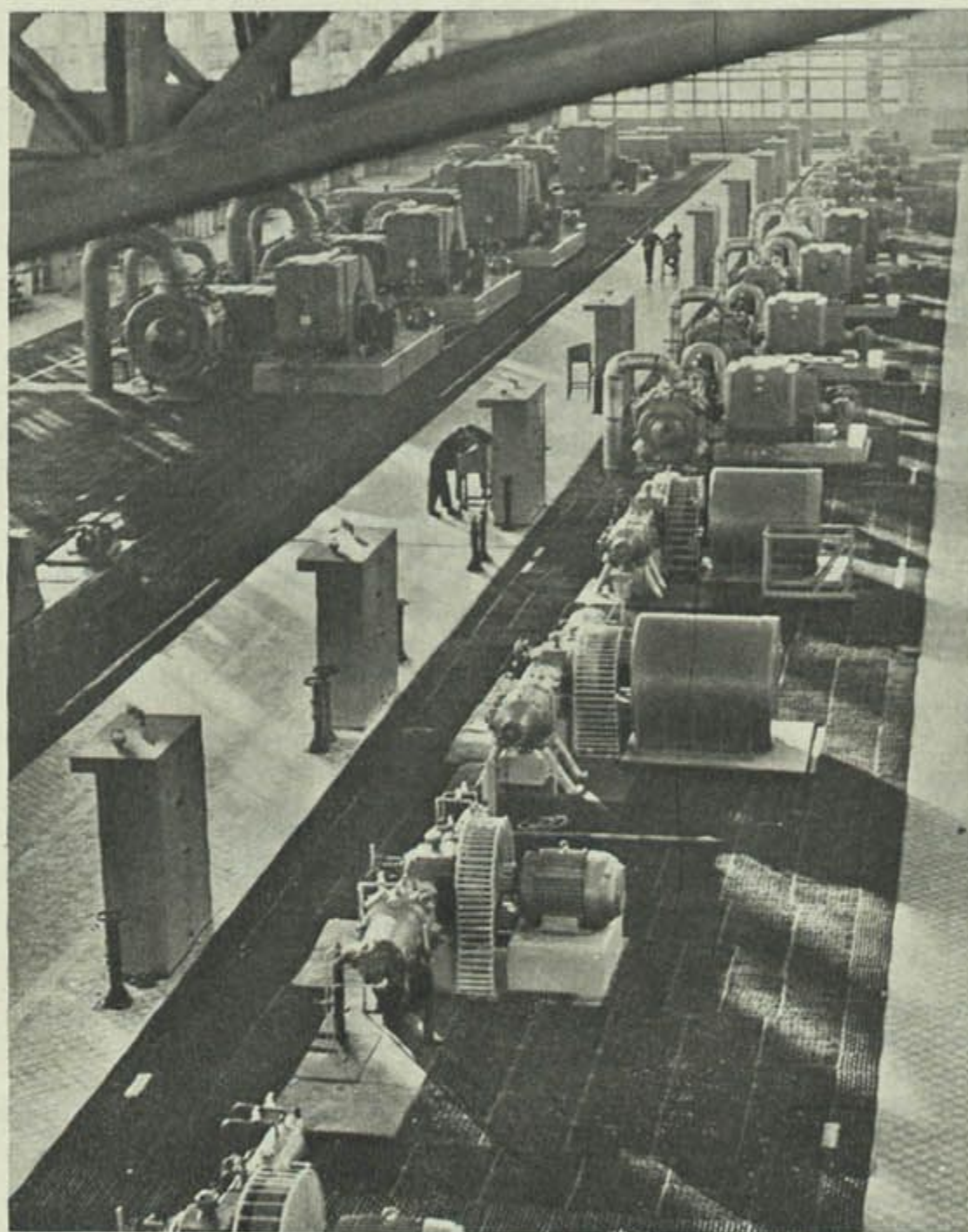
Юрый ІВАНОВ.
Здымкі аўтара.

Гаспадыня сямідзесяці прыбораў.

Самапісныя прыборы, сігнальныя лампы, стрэлкі гальванометраў—усё ў полі зроку Надзеі.

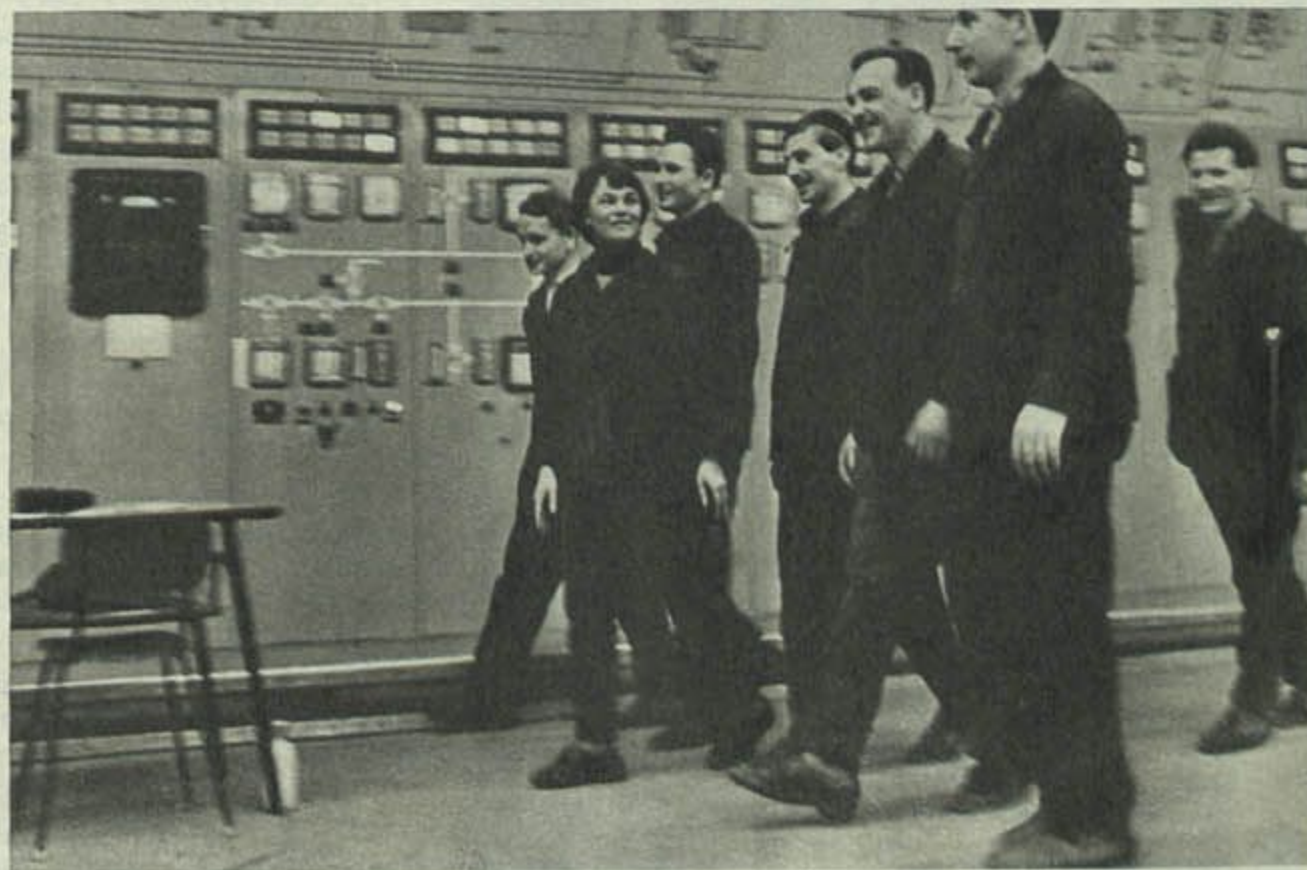
Кампрэсарны цэх. Работа гэтых разумных машын відаць на пульце ў галоўнай апаратнай.

Не часта ўбачыш такую сцэнку: перад Надзеяй навіццяжну стаіць Эдуард Соцікаў—апаратчык крэкінга метану.

На змену ідуць усе разам.

Абедзенны перапынак. Надзея адпачывае на вольным паветры разам з сяброўкай Дзінай Салагуб.

СА З'ЕЗДА ВЯРНУЎСЯ ДЫРЭКТАР

— Сёння адпачніце з дарогі, а заўтра, у панядзелак, мы вас чакаем а дзесятай гадзіне, — сказаў парторг саўгаса Леанід Пятровіч Гарадчанін.

— Прыедзь у восем, — ціхенька шапнула Ганна Казіміраўна шафёру. Той моўчкі кінуў галавой.

І вось яна асталася адна ў старэнькай хатцы, дзе нарадзілася, дзе прайшло яе дзяцінства. Бацька — інвалід грамадзянскай вайны — працаваў вартаўніком. Ганна — старэйшая з пяцёрых дзяцей. Адсюль, з гэтай хаты, шаснаццацігадовай дзяўчынкай пайшла працаваць у саўгас «Стара-Барысаў» рабочай.

Гэта было даўно.

А сёння яна, дырэктар гэтага ж саўгаса, вярнулася з Масквы: была дэлегатка XXIII з'езда нашай партыі. У Маскве ёй уручылі Залатую Зорку Героя Сацыялістычнай Працы і ордэн Леніна.

У чамадане ляжаць кветкі, прывезеныя з Масквы: нарцысы, цюльпаны і чырвоны гваздзік.

Чырвоны гваздзік... Больш пяцідзесяці гадоў назад, калі ў Расіі ўпершыню адзначалі 8 сакавіка, французскія рабочыя ў знак салідарнасці прыслалі рускім жанчынам чырвоныя гваздзікі. А цяпер іх прывёз з Францыі спецыяльны самалёт у падарунак жанчынам — удзельніцам з'езда. Гэта азначае, што простыя французы думкамі з намі, з нашым з'ездам...

І яшчэ яна прывезла з Масквы вялікую ўпэўненасць, што задачы, пастаўленыя з'ездам, будуць выкананы.

...Раніцай а восьмай гадзіне дырэктарская «Волга» каціла на палі саўгаса.

— У Бытча, Міша, хачу азіміну паглядзець

Міша паварочвае машыну на Бытча.

— Землі ў гэтай брыгадзе самыя горшыя. А людзі — ой, хорошыя! Працавітыя. Па 20 цэнтнераў збожжа абяцалі сабраць з гектара.

Гэта ўжо да мяне, да старонняга чалавека.

Яна ўсміхаецца, успомніўшы нешта.

— Ведаеце, калі мне прапанавалі далучыць да саўгаса гэту самую адстаючую брыгаду з не вельмі моцнага калгаса, — не хацела я. Таму цяпер так радуецца поспехі гэтай брыгады. Летась тут па 22 капейкі дадатковай аплаты выдалі і па 4 капейкі прэміі на кожны рабочы дзень. Некаторыя сем'і дадаткова па трыста рублёў у хату прынеслі. Так што мы ў нагу з рашэннямі з'езда крочым: матэрыяльна заахвочваем.

Яна гаворыць і паварочвае галаву то ў адзін бок, то ў другі. Углядаецца. Справа ад дарогі зелянее азіміна. Яшчэ невысокая, толькі скінула снежную коўдру, але як дружна цягнецца з зямлі на прастор да сонца!

Злева — забалочаны луг. За ім разлілася, расшырылася, паднялася Бярэзіна. На лузе ходзіць машына, капае каналы. Удоўж і ўпоперак.

— Гляньце, якая тут зямля. Чорная, бы вакса. А што яна давала нам? Не больш дзесяці кармавых адзінак з гектара. Асушым, травы падсеем — у восем разоў больш атрымаем.

Гаворыць яна гэта з гонарам, з радасцю. Адчуваецца, што з Масквы яна прыехала ў выдатным настроі.

Белая ажурная хусцінка спаўзла ў Ганны Казіміраўны з галавы. Я ўглядаюся ў памаладзелы твар, цёмныя валасы, зү-

сім юныя вочы і думаю пра тое, што лёс кідаў гэту жанчыну па канцылярыях шмат гадоў. І ў «Заготзбожжы» працавала, і па рашэнню бюро райкома — галоўным аграномам раёна была, і галоўным аграномам у МТС, і ў сельгасінспекцыі.

— Каб пасля інспекцыі прыдумалі яшчэ якую-небудзь арганізацыю — туды б накіравалі, — смяецца Ганна Казіміраўна. — Не паспелі. І вось я тут ужо шосты год.

На горцы Ганна Казіміраўна выходзіць з машыны, на хвіліну спыняецца, аглядаючы поле, і рашуча ідзе да плямы, што па-здарадніцку цямнее на зялёным дыване. Вырывае з карэньчыкамі некалькі кволых цёмных сцяблінак. Разглядае іх. Потым кідае, і твар яе хмурнее.

— А можа яшчэ аджывуць? — нясме-ла пытаюся я.

— Не. Павыправалі. Паспее глеба — падсеем тут ячмень ці сырадэлю. На ранні сілас. — І ўжо зусім спакойна дадае: — Пяцьсот кароў пракорміць трэба.

З-за лёгкага воблака выглянула сонца. Цёплае. Шчодрое. Ад зямлі пайшла пара. А разам з ёй непаўторны пах зямлі. Недзе я чула такія словы «зямля пахне хлебам». Мне здаецца, што пахне яна так ранняя вясной, калі толькі сыдзе снег, гарачае сонца сагрэе зямлю. І яна прачынаецца.

— Пойдзем паглядзім канюшыну, — гаворыць Ганна Казіміраўна.

Калі я пыталася ў галоўнага агранома саўгаса Валянціна Фёдаравіча Левічава, што лепш за ўсё расце ў саўгасе, ён адказаў:

— Тое, што любіць аграном: бульба і ячмень.

— А што любіць дырэктар?

— Канюшыну. Яе ў нас дзвесце гектараў.

Тут, на полі, я пераконваюся, што аграном гаварыў праўду. Твар у Ганны Казіміраўны зноў святлее, калі яна бачыць, што па полі раскіданы мінеральныя ўгнаенні.

— Малайчына аграном, падкарміў без мяне.

Яна ўглядаецца ў зямлю і паказвае на маленькія, ледзь прыкметныя лісточкі.

— Во, жывая. Значыць, будзе канюшына.

І раптам зноў успомніла нешта, засмяялася і пачала раскажваць:

— Летась прыехалі да нас таварышы з Мінска. Хадзілі па саўгасе, глядзелі гаспадарку, а потым прыехалі сюды. А канюшына густая, высокая. Скінулі яны пінжакі, пабралі косы, толькі кашулі зда-лёк бялеюць. Прайшлі пракос, кажуць:

— Такой канюшыны мы яшчэ ў Беларусі не бачылі.

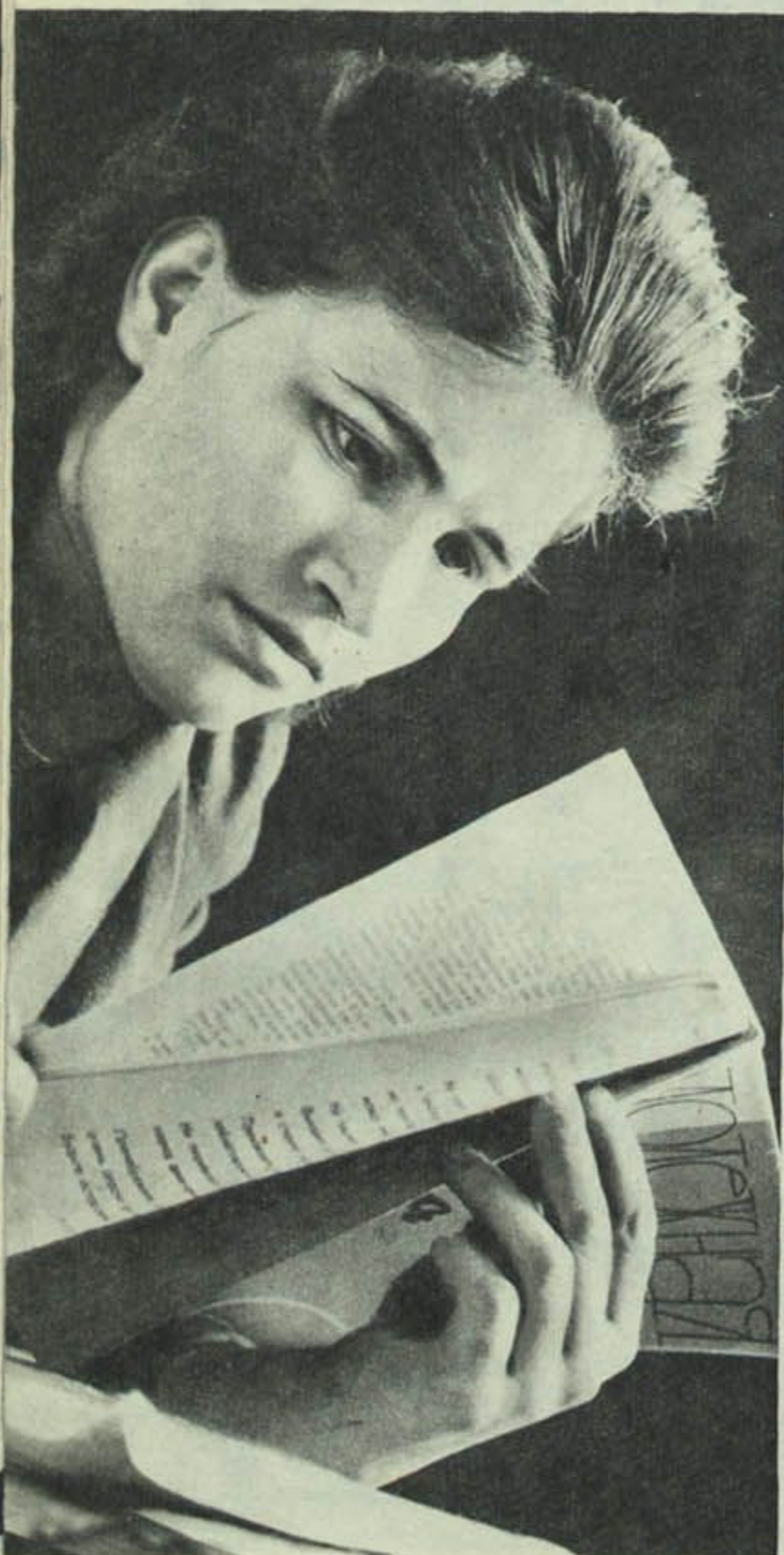
Адсюль, з горкі, добра відаць палі, на якіх, нібы доўгія чорныя хаты, стаяць вялізныя бурты тарфяных кампостаў. Іх шмат. Значыць, будзе ўраджай.

За канюшынай нейкае дзіўнае поле.

— Міша, ці ведаеш ты, што гэта за палосы? — паказвае Ганна Казіміраўна на доўгія палосы азімых метра паўтара шырынёй.

— А гэта кулісы ад ветру. Між іх

Клуб калгаса «Камуніст» Кіраўскага раёна — цэнтр культурнага адпачынку сельскіх працаўнікоў. Тут чытаюцца лекцыі і даклады, праводзяцца сустрэчы са знатнымі людзьмі раёна. На здымку вы бачыце загадчыцу клуба Алену Аляксандраўну Хохлову. Яна падбірае новы рэпертуар для мастацкай самадзейнасці.

агуркі пасадзяць. Цёпла ім будзе. Жывая сцяна.

— Правільна. Шафёр таксама павінен усё ведаць.

Мы адышлі ўжо далёка ад машыны, і Ганна Казіміраўна неспакойна паглядае на гадзіннік. Здалёк яна паказвае мне поле, культурную пашу, дзе летам пасяцца каровы. Загоны, электрапастух. Каровы баяцца электрапастуха. Але ёсць такія, што нічога не баяцца. Падлезе пад дрот, колікі павыдзірае — і шлях да большай травы адкрыты ўсяму статку. А ёсць «спартсменкі» — скачуць цераз дрот. Усё, канешне, «моладзь».

Потым я бачыла гэту «моладзь» на ферме. Вялізныя каровы, укармленыя, чыстыя. Чорна-белая скура аж блішчыць. Такая не тое што колік — хату зрушыць. Некаторыя па сорок кілаграмаў малака даюць за суткі.

Лепшая даярка саўгаса Праскоўя Максімаўна Якубоўская абяцае надаць сёлету ад сваіх кароў па 7 тысяч кілаграмаў малака. Кажуць: «Хачу абагнаць Лідзію Асіюк». Што ж, у добры час. Ад такога спаборніцтва толькі карысць справе.

Але не поспехамі асобных даярак ганарыцца Ганна Казіміраўна Вяржбіцкая. Саўгас сёлету павінен атрымаць на сто гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў 800 цэнтнераў малака. На 120 цэнтнераў больш, як летась. Вельмі ўнужальная лічба. За ёю — праца вялікага калектыву: і племянная работа, і багаты вопыт даярак, і трывалая кармавая база.

Малако і гародніна — вось тыя кіты, на якіх трымаецца саўгас, — ды і не толькі трымаецца, а і прыносіць вялікі прыбытак дзяржаве.

Калі Ганна Казіміраўна прымала гаспадарку, тут былі толькі дзве цяпліцы, цяпер — 26. Яны цягнуцца ўздоўж галоўнай сядзібы — невысокія шкляны гарадок. А летась у Латвіі і ў Ленінградскай вобласці Ганна Казіміраўна ўбачыла плёначныя веснавыя цяпліцы. Ёй спадабаліся яны. І праектаў на будаўніцтва не трэба, і плёнка добра прапускае ультрафіялетавыя промні. Ужо больш дзесяці такіх цяпліц ёсць у саўгасе. А будзе яшчэ больш. Ім адводзіцца чатыры гектары зямлі.

Будуецца свой кансервавы цэх на мільён слоікаў, ён будзе выпускаць таматны сок, марынады, павідла, кансервы. Будуецца кароўнікі, збожжасховішчы, жылыя дамы з усімі выгодамі, сталовая.

Моцная, вельмі моцная гаспадарка.

Ля канторы Ганну Казіміраўну чакалі рабочыя. Іх было шмат. Яны прыйшлі з усіх брыгад, каб сустрэць, каб павіншаваць свайго дырэктара з вялікай узнагародай.

Ганна Казіміраўна ідзе па дарожцы. Яе сустракаюць музыкой, хлебам-соллю і дружнымі моцнымі воплескамі. Гавораць ёй шчырыя, цёплыя словы, якія ідуць з глыбіні сэрцаў.

— Дзякуй вам, дзякуй вам, людзі, і за вашы добрыя пажаданні, і за вашу працу, — ціха адказвае Ганна Казіміраўна.

на. — Я хачу толькі аднаго: каб у нашым саўгасе было шмат герояў...

У натоўпе стаіць стары. Пенсіянер. Не-высокі, з белай барадой, у адпрасаваным ваенным фрэнчы. Ён увесь час выцірае вочы, з якіх коцяцца і коцяцца слёзы радасці...

Гэты стары дзядок чамусьці напаміну мне гісторыю, якую я чула тут, у саўгасе.

Кажуць, што гэтую гару, дзе сабраліся рабочыя, калісьці нанасілі людзі. Насілкамі, здалёк. Між імі снавалі панскія падганятыя з нагайкамі ў руках.

Можа зямлю на гэтую гару насіў і бацька старога саўгаснага пенсіянера? Потым, у маляўнічым месцы, на высокай гары, пабудаваў сабе палац дзядзька цара.

Кажуць, што толькі раз гаспадар быў тут. Ад возера да палаца яму паклалі пушысты дыван, і ён прайшоў па дыване.

А цяпер тут кантора саўгаса і клуб для рабочых.

Для рабочых!

Аркестр іграе вальс. Ганна Казіміраўна пачынае кружыцца з адным, з другім, з трэцім... І вось ужо танцуюць усе. А дырэктар, Герой Сацыялістычнай Працы, кружыцца з хлапчуком, учарашнім школьнікам, які толькі пачынае сваё працоўнае жыццё.

У добры шлях, новы працаўнік! Быць табе Героем Камуністычнай Працы!

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Саўгас «Стара-Варысаў».

З таго часу, калі ўпершыню ў гісторыі нашай краіны на Другім усеагульным з'ездзе калгаснікаў-ударнікаў быў прыняты Прыкладны Статут сельскагаспадарчай арцелі, адбылося шмат перамен. Таму сакавіцкі Пленум ЦК КПСС прыняў пастанову аб падрыхтоўцы новага Прыкладнага Статута. Які ж ён павінен быць, гэты Статут?

Бясспрэчна адно: новы Статут павінен садзейнічаць павышэнню прадукцыйнасці працы калгаснікаў на аснове шырокай механізацыі ўсіх галін вытворчасці. У сувязі з гэтым варта было б адмовіцца ад існуючага ў цяперашні час мінімуму працадзён для калгаснікаў. Бо фінансава-эканамічнае становішча нашых калгасаў палепшаецца, павышаецца аплата працы калгаснікаў, і кожны стараецца выпрацаваць больш працадзён, каб больш атрымаць за сваю працу. Неабходна ўстанавіць для калгаснікаў платныя водпускі, як гэта ўжо цяпер робіцца для работнікаў жывёлагадоўчых ферм амаль

ва ўсіх калгасах нашага раёна, а таксама выхадныя дні.

Хвалюе і другое пытанне — дадатковая аплата працы калгаснікаў. У некаторых гаспадарках яна гарантаваная, але толькі для работнікаў асобных галін вытворчасці.

Значнае месца, на маю думку, павінна быць адведзена культурнаму жыццю калгаснікаў. Хтосьці адзін, не так важна хто — калгас або дзяржава, — павінен клапаціцца аб збудаванні клубаў у сельскай мясцовасці. Важна другое, — каб гэты ачаг культуры цалкам і поўнасьцю адпавядаў свайму прызначэнню. Трэба так паставіць асветна-масавую работу на сяле, каб кожны, хто заходзіў бы ў клуб, вобразна кажучы, яшчэ ля парога шапку здымаў.

Нашы калгаснікі дзень у дзень заняты працай. Дзеці ж — дашкольнікі і малодшыя школьнікі, — асабліва ў часе летніх канікул, як правіла, застаюцца без нагляду. Пільна неабходны дзіцячыя ўстановы — яслі, сады, пляцоўкі, трэ-

ДУМКІ АБ НОВЫМ СТАТУЦЕ

ба, каб працавалі там вопытныя педагогі, якія любяць сваю справу.

Некаторыя кіраўнікі за апошнія гады сталі штучна скарачаць прысядзібныя ўчасткі членаў сваіх сельгасарцелей. Настане час, і калгаснікі самі адмовяцца ад участкаў. Але такі час пакуль яшчэ не прыйшоў.

У заключэнне хачу сказаць на конт аплаты працы спецыялістаў. Часта на агульных сходах калгаснікаў ім устаўляюць вельмі нізкую заробную плату. Ці не таму ў многіх гаспадарках заўсёдна цяжка часць кадраў? Я думаю, што ў новым Статуте сельгасарцелей трэба ясна запісаць, як павінна ўстаўляцца аплата працы спецыялістаў і старшыні калгаса. Было б мэтазгодна паставіць размер аплаты іх працы ў залежнасць ад колька-

сці атрыманай за год у гаспадарцы валавой прадукцыі ў пераліку на дзяржаўныя нарыхтоўчыя цэны па зонах краіны. І ці не варта аплата працы спецыялістаў праз раённае ўпраўленне сельскай гаспадаркі? Фонд аплаты ствараць з адпаведных адлічэнняў калгасаў. Тады не трэба было б весці працяглыя спрэчкі на калгасных сходах.

Новы Статут сельгасарцелей, такім чынам, павінен служыць сціранню граней паміж цяперашняй вёскай і горадам, забяспечваць паспяховы пераход да новага ўкладу жыцця — камуністычнага.

Р. К. ШЧАРЫНСКАЯ,
начальнік Шклоўскага
раённага ўпраўлення
сельскай гаспадаркі,
член камісіі па распрацоўцы новага Статута.

СЛОВА ПРА НІНУ ТАРАС

Шэрыя найўныя вочы, адкрыты дзявочы твар, сарамлівая ўсмішка. Такой мне запомнілася Ніна Тарас з часоў нашага першага знаёмства. А было гэта нейзабаве пасля радаснай падзеі 17 верасня 1939 года, Дня ўз'яднання беларускага народа ў адзінай Савецкай дзяржаве.

Ніна, якую тады, з прычыны маладосці, не называлі па бацьку, прыехала з горада Ліды ў Мінск, прывезла свае шчырыя, простыя, ціхія песні...

Ніна Тарас нарадзілася 15 мая 1916 года ў вёсцы Заполле, на Навагрудчыне. Навакольная прырода — прыгожая і мілая — нарадзіла ў душы будучай паэтэсы любоў да роднай зямлі. Але яна бачыла не толькі прыгажосць прыроды. Дачка селяніна, якая зазнала ўсе цяжкія жыццёвыя падпрыгнёт паноў і пілсудчыкаў, — Ніна Тарас пачала пісаць вершы аб гэтым жыцці. Вучылася ў Віленскай беларускай гімназіі і пісала.

Яе першыя вершы з'явіліся ў 1936 годзе ў заходнебеларускай прагрэсіўнай газеце «Наша воля», дзе супрацоўнічаў Максім Танк.

Цяжка жылося Ніне ў тыя часы. Але сэрца сагравалі надзеі на лепшую будучыню.

І, нарэшце, прыйшоў гэты доўгачаканы дзень — 17 верасня 1939 года.

«Скажыце, ёсць песні,
як сонная восень,
Як сум салаўя,
І ціха-журботныя песні
калоссяў,—
Якую п'яць?
— Ні той, што калоссем
шуміць на палатках,
Ні сумнае той,
А тую, што ў маршы
спяваюць сусветным,
Выходзячы ў бой.

Шумелі, шумелі бярозы
у гаю
Да позняй начы.
Знайшла я і песню,
і долю у краі,
На Усход ідучы.

Першы зборнік яе вершаў, выдадзены ў 1940 г., так і называўся — «На Усход ідучы».

Але нядоўгай была радасць... Ніне Тарас давялося зазнаць гора на зямлі, акупіраванай нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Сэрца поўнілася нянавісцю да ворагаў. Сэрца разрывалася ад смутку і болю.

...Самым бліжнім сябрам давярала яна вершы, напісаныя ў тыя часы: «Раскідай вецер спелае калоссе», «У Нямеччыну», «Пажары, магілы», «Надыдзе час»... У гэтых вершах ціхая Ніна Тарас паўставала як эмагар, што ідзе помсціць за знявечаны гітлераўцамі край. Паэтэса, жывучы ў Лідзе, была звязана з партызанскай брыгадай імя Кірава.

Пасляваенныя вершы Ніны Тарас прасякнуты радасцю перамогі савецкага народа.

«Возьмем лапаты,
кельмы, лом,
Цэглу за цэглай —
збудуем дом
Са шклёным ганкам,
з шырокім акном,
Светлы, прытульны,
наш уласны дом».
(«Збудуем дом», 1945).

Новыя тэмы, новыя вобразы ўваходзяць у паэзію Ніны Тарас. Цесна звязаная з жыццём сучаснай калгаснай вёскі, пісь-

менніца піша аб усім, што яе хвалюе, трывожыць і радуе.

Выдадзеныя яе кнігі вершаў: «Суніцы», «Вершы», «Казкі пра абавязкі», «Кветка шчасця» (выдавецтва «Беларусь»); «Сінія хвалі» (Масква, выдавецтва «Савецкі пісьменнік»).

Яе вершы, сагрэтыя цеплынёй шчырага жаночага сэрца, даходзяць да чытача дзякуючы іх праўдзівасці, непасрэднасці пачуцця і яснасці думкі.

Паэтэса, навіёрстваючы ўпущанае ў часе вайны, займаецца сваёй адукацыяй. У 1957 годзе Ніна Тарас скончыла Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве.

У гэтым годзе выйдзе новая кніга паэтэсы «Пад белым яварам», дзе сабраныя яе выбраныя творы.

Ніна Тарас працуе і ў галіне прозы. Яе цікавыя, жыццёвыя апавяданні і мастацкія нарысы неаднаразова друкаваліся ў перыядычным друку. Цяпер пісьменніца заканчвае работу над апавесцю «Бура». У цэнтры апавесці — лёс нашай маладой сучасніцы — жанчыны-журналісткі.

Здадзена ў друк і новая кніжка вершаў для дзяцей.

...Калі я гляджу на Ніну Міхайлаўну Тарас, то, па праўдзе кажучы, мне не верыцца, што ёй пяцьдзесят год. Пэўна, і яна сама не верыць гэтаму! Пажодаем жа ёй маладосці ў жыцці і ў творах, добрага здароўя і добрага творчага настрою!

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Ніна ТАРАС

Каб толькі не дарма

Люблю будзённым дзень, звычайны дзень рабочы —
У працу ты панік, ты без яе — не можаш...
І здасца, што кудысь у свет нязнаны крочыш,
Як быццам ты плывеш удаль, у падарожжа.

Праходзяць у нябыт натхнёныя мінулы,
А ты — з сабою сам, напружаны і дбайны.
Спазнаеш тут усё — і радасць, і пакуты,
І здасца ўраз табе, што адкрываеш тайну...

У такт працуе ўсё — і рукі, і мышленне.
Ты марыш аб адным — прынесці радасць людзям...
І штось замрэ ў душы на міг ад захаплення:
Расце з-пад рук тваіх тварэнне-цуда.

Не важна, што зраблю натхнёнымі рукамі,
Дыван сатку ці сноп зажну я новы,
Ці сто патоў пралью над рыфмамі-радкамі,
Пакуль змацую верш я незаменным словам;

Ці выпестую дрэўца да веснавага квецця —
Яно даваць плады абавязкова будзе...
Каб толькі не дарма пражыць мне век на свеце,
Не сорамна было б глядзець мне ў вочы людзям.

Яшчэ пад Мінскам белыя сумёты
Учора на світанні намяло,
А дзесь жаўронкі, ўзняўшыся да лёту,
Нясуць на крылах нам сваё цяпло.

Яшчэ пад снегам гнецца ў лесе вецце,
У белай шапцы дуб, як цар лясны,
А з поля ўжо даносіць лёгкі вецер
Пяшчотны пах чаканае вясны.

Яна ўжо хутка стане ў поўнай сіле,
Чароўным квеццем сыпне на палі,
Каб кветкі нам каханыя насілі,
Каб нам каханыя вянкi плялі,

Вясну дарылі і спявалі песні,
Пра шчасце гаманілі аж да дня...
Чаму ж яшчэ так гулка на прадвесні
Марозы пад абцасамі звіняць!

Калі навек спачну я ціхім сном,
Ты ў цішыні гарачых слёз не лі,
Не памінай тады мяне дабром,
За ўсё мае турботы не хвалі.

І ў час вясны, у лепястковы май,
Калі рассыпле ранак перлы рос,
Ты на букет мне ружаў не ламай —
Жывую не даводзь мяне да слёз.

ДЗЕЦІ І СОНЦА

У акно маё свеціць сонца, і лісце дрэў, абмытае нядаўнім дажджом, працягвае мне насустрач даверлівыя далоні. Ад іх, як ад сяброўскіх далоняў, ідзе цяпло і дабрата...

І ўсё ж чаму мне гэтак не пішацца, чаму гэтак тоўпяцца і хваляюцца думкі? Якая трывога поўніць сэрца і засланне ад воч і гэту пяшчотную зеляніну, і гэты добры вясновы дзень?..

Чамусьці зусім без усякай сувязі, як многа год і многа разоў, зноў і зноў успамінаецца мне Рагачоўскае шасэ на Доўск, успамінаецца гэтакі ж празрысты, як сённяшні, дзень і нежывы хлопчык пад старой бярозай... Гадоў дзесяці-адзінаццаці, з пужкай у васковай руцэ і засмяглым струменьчыкам крыві на скроні. А непадалёку пасвіўся спутаны конь...

Мусіць, да апошніх дзён сваіх буду я памятаць той чэрвеньскі дзень сорак першага года і таго пастушка на Рагачоўскім шасэ...

...Я перагортваю свежую газету, прабягаю вачыма стаўшыя для ўсіх нас ужо такімі звычнымі поспехі апошняга дня, поспехі мірнай людской працы, і на апошняй старонцы зноў нібыта спатыкаюся... Вочы дзіцяці, поўныя жаху і неразумнення, здаецца, упіваюцца ў маё сэрца.

«Воин, защити!..»

Вы памятаеце гэтыя плакаты і паштоўкі з такімі ж вострымі дзіцячымі вачыма, што не забыць да смерці, якія былі ў нас у гады Вялікай Айчыннай вайны?.. «Воин, защити!..» Сёння дзіцячыя вочы зноў крычаць з газетных палос... Толькі гэта вочы дзяцей В'етнама.

...Вось чаму так цяжка пісаць сонечным ранкам пра Міжнародны дзень абароны дзяцей. Чаму іх трэба бараніць? Каму і якое зло зрабіла гэтае малое, што сутаргавымі ручкамі ўчапілася за матчыны грудзі... А маці ўжо няма. Яна ўжо нічога не чуе, нічога не бачыць... Або гэтыя тры, якіх падхапіў бурны рачны паток... Выплывуць яны ці, расстраляныя з паветра амерыканскім лётчыкам, знікнуць у чырвоных хвалях?..

А вось яшчэ адзін фотаздымак, які «Літаратурная газета» перадрукавала з амерыканскай газеты «Нью-Йорк геральд трыбюн». Подпіс да яго вельмі «крэацыйны»: «Абавязак прэзідэнта». Прэзідэнт Джонсан трымае на руках маленькую Лауру Бегет пасля пасмяротнага ўзнагароджання медалямі яе бацькі, маёра Джозефа Б. Бегета, які быў забіты, выконваючы лётнае заданне ў В'етнаме.

Быў забіты ў В'етнаме... Дакладней, мусіць, быў збіты народнымі мсціўцамі, калі, «выконваючы лётнае заданне», расстрэльваў невінаватых людзей і скідаў свой смертаносны груз на мірныя гарады і сёлы...

Пра гэта маўчыць подпіс да фотаздымка з прэзідэнтам Злучаных Штатаў Амерыкі, пра гэта, напэўна, не кажа асірацелай Лауры і сам прэзідэнт, які мала не расцвіў перад аб'ектывам з дачкой «героя» на руках.

Але што разумее яшчэ Лаура? Ёй жа толькі годзік... Зразумее яна гэта куды пазней. А пакуль што... Усё часцей і часцей друкуюць амерыканскія газеты аб'явы аб пахавальных працэсіях, якія правяцца над ацынкаванымі дамавінамі, што вяртаюцца з В'етнама. Усё часцей і часцей гучаць у гонар загінуўшых «герояў» салюты...

І, напэўна, дзеці амерыканскіх «герояў» вераць, што іх бацькі былі героямі. Дзеці заўсёды вераць у тое, што іх бацькі героі...

Але то дзеці. А дарослыя? А жонкі, а маці і бацькі тых, хто вяртаецца ў цынкавых дамавінах? Яны-то разумеюць, што іх «героі» самі, уласнымі рукамі, зрабілі сіротамі не толькі в'етнамскіх, а і ўласных дзяцей!

Сіроты... Я зноў вяртаюся ў думках да тых гадоў, калі ў нашых дзіцячых дамах было поўна дзяцей-сірот, бацькоў якіх забрала вайна. Тых дзяцей адагрэла і паставіла на ногі наша дзяржава.

Усёпераможнае жыццё ідзе сваім крокам... Зажыла знявечаная зямля. Зажылі салдацкія раны. Баляць, не сціхаюць ніколі толькі раны на сэрцах старых матак. І няхай сабе цешацца яны на ўнукаў, а і сёння, і праз дваццаць пяць гадоў, гэтакімі ж то маладымі і дужымі, то зусім маленькімі стаяць перад іх вачыма сыны, што не вярнуліся з вайны.

Усёпераможнае жыццё ідзе сваім крокам... Растуць дзеці... Ходзяць у дзіцячыя сады, бегаюць у школу, вучацца. У Савецкай краіне ўсё для іх — клопат і любоў Радзімы, клапатлівейшай за самую клапатлівую маці.

Зірніце на гэтыя малюнкi, зробленыя дзіцячымі рукамі. Колькі ў іх гарачай любові да жыцця, да сонца, да ўсяго таго багатага свету, які іх акружае і які яны ўмеюць яшчэ гэтак па-дзіцячаму проста і мудра прыдумаць.

Дык каму ж патрэбна адбіраць гэты свет у дзяцей? Навошта патрэбна? У імя чаго?

І чаму, пытаюся я, пакутуюць маці амерыканскіх сірот, бацькі якіх ніколі больш не пераступяць свайго парога? Чаму амерыканскія маці выпраўляюць сваіх сыноў — сваіх дзяцей у В'етнам? Чаму яны не пратэстуюць больш рашуча, каб іх пачуў увесь свет?

Няўжо іх дзеці ніколі не малявалі гэтакіх кветак і сонцаў?

Алена ВАСІЛЕВІЧ

МАЛЮЮЦЬ ДЗЕЦІ

Малюнкi выхаванцаў мастацкага гуртка Мінскага Палаца піянераў.

Ала Ран — школа № 50. «Я малюю».

«У паходзе» — так назвала сваю карціну Іра Чарапнёва з 23-й мінскай школы.

Рэжа вайны

Мікола СЕРГІЕВІЧ

Быль

Сядзеў я на беразе Случы. Думаў: «Адслужыла, старая, чалавеку». Калісьці па ёй плыты ганялі ў Прыпяць, палешукі на баржах везлі ў Слуцк лыка, мёд, ягады, назад — хлеб, бульбу. Добра несла службу рака і ў час вайны. Тут партызаны засады ладзілі на гітлераўцаў. Левае пабярэжжа кантралявалі лясныя салдаты, а на правым — у Старобіне і Пагосце — звіль сабе гнёзды паліцаі і немцы. Але спакою ім не было. Амаль штодзень турбавалі іх партызаны.

Закончылася вайна. Усе грузы, якія ідуць з Старобінскага Палесся і сюды, леглі на кузавы аўтамашын, на плечы чыгункі. Рака супакоілася, задрамала. Берагі густа зараслі кустамі лазы і алешніку. Тоні і завадзі пакрыліся чаротам і сітняком. Толькі летам ажывае Случ, калі гарадскія прыезджаюць пазабавляцца са спінінгам, пачаставацца ракамі, дыхнуць на поўныя грудзі свежым паветрам.

Да берагу падышоў стары. Яму, відаць, ужо не мала гадоў. Галава белая-белая, барада нібы пух. Але ў плячах — шырокі, у нагах — моцны. Такіх каржакамі называюць. Дзядок спыніўся ля прагаліны, між кустоў, дзе рака чыстая і на сонцы свеціцца, як люстэрка. Скінуў з пляча рыбацкія снасці. Спусціўшы ногі амаль у ваду, прысеў на пялёк.

Сядзім удвух побач. Маўчым. Адчуваю, што я нежаданы госьць, але калі дзед пераканаўся, што я не рыбак, а проста сабраўся бавіць час, загаманіў:

— Тутака язь і краснапёрка водзяцца. Язь на майскага жука бярэцца, а плотка — на хлеб і сыр.

Стары спакваля раскруціў вуды, правярыў кручкі, прынаду. Закінуў адну, другую, закурыў люльку. Хутка паплавок закалыхаўся і тут жа імгненна нырнуў пад ваду. З юнацкім спрытам дзед схпіў вудзільна, тузануў на сябе, і над вадой, быццам з бронзы адлітая, затрапцала рыбіна.

— Карась! — выкінуўшы здабычу на пясок, узрадавана прагаварыў ён. — Каб на цябе паралюш! На сыр клінуў. Рэдка калі бывае! Галодны, мусіць.

Не спяшаючыся, як і належыць рыбаку высокага класа, дзед паклаў карася ў вядзерца, узяў вуду, начапіў прынаду і зноў закінуў у рэчку. І тут раптам каля нас паявілася жанчына. Апрагнута проста, але чыста. Валасы сабраны ў дзве коскі, як у школьніцы, а ў іх уплечены блакітныя стужкі. У адной руцэ — саматканая белая торба, у другой — жбанок. Позірк пануры, суровы. Заўважыўшы яе, рыбак падхапіўся з месца і нізка пакланіўся. Жанчына не адказала на прывітанне, заклапочана глядзела кудысьці ўдаль.

Здалёк даносіцца гул машын. Стогнуць на дрыгвістай дарозе самазвалы.

Усяго гэтага людзі ўжо не заўважаюць. Мусіць, прывыклі. Год назад прыйшлі сюды гідролагі і ўзяліся пракладаць канал. Хочуць рудаватую ваду Случы пусціць па новым рэчышчы і прымусіць яе зноў служыць чалавеку. Па канале паплывуць баржы, але не з грыбамі і ягадамі, а з мінеральнымі ўгнаеннямі, якія ідуць у Мазыр і Слуцк. А ў Салігорск — нафта, вугаль, мэбля, дрэва.

Праводзіўшы позіркам жанчыну, стары зноў узяўся за вуду. Уздрыгнула зямля, а праз некаторы час данёсся выбух.

— Гару рвуць каля Мяцявіч, — растлумачыў рыбак. — Апрача канала, яшчэ і мора робяць. Вось дзе рыбы будзе!

Не прайшло і паўгадзіны, як тая ж жанчына зноў паявілася на беразе. Але была ўжо тая і не тая. Яна не ішла, а бегла. Ад яе суровасці і маўклівасці не засталася і следу. Жанчына рагатала і штосьці выкрывала, матляла пустой торбай і жбанком. Калі парайнялася з намі, дзед спытаў:

— Ну, што, Рэнечка, занесла?

— Нінку накарміла! Казала, што хутка вайна скончыцца і я пайду ў школу. Пабягу кніжкі збіраць! Жанчына падалася ў той бок, адкуль з'явілася з паўгадзіны назад.

Толькі цяпер я зразумеў, што Рэня хворая. Дзед глыбока ўздыхнуў:

— Галубка мая, небарачка. Ой, як добра было б, каб усе раны загіліся. А хіба загоіцца душа гэтай жанчыны. Навек калекай засталася.

— А што з ёй здарылася? — асцярожна спытаў я.

Дзед адклаў убок вуды, высыпаў у раку прынаду і зноў закурыў:

— Доўгая гісторыя, — дзед пусціў струменьчык дыму і ямчэй сеў на пні.

...Тая памятная раніца хорааша ўставала над Случчу. У прырэчных кустах высвіствала, шчабятала, выцілінкала дробнае птаства. Кнігаўкі куляліся і крычалі над лугам. А на выспе, у сасновым бары, кукавала зязюля. Рэня толькі што падгледзела вудачкі і, паклаўшы ў торбу некалькі ракаў, чакала, калі зноў кляшнатыя паквапца на прынаду. Мімаволі прыслуховалася да гукаў прыроды: Рэня па свісту і шчэбету распазнае птушак, па лістку — дрэва, па паху — кветку. Нарадзілася дзяўчынка на прырэчным хутары, там, як вокам

скінуць, расцілаюцца лугі, а хвоі сваімі вершалінамі падпіраюць неба. Яна лічыць сябе ўжо дарослай. Як ні ёсць, а трынаццаты год пайшоў.

У трынаццат — людзі пачынаюць марыць. Жыла сваімі марамі і Рэня. «Скончу сямігодку, падамся ў Слуцк за настаўніцу вучыцца».

Наташу Рачкоўскую з 75-й школы зацікавіў мінскі планетарый. Яна намалювала яго.

«На катку» — малюнак Галі Голубевай, вучаніцы 4 класа 49-й школы.

Але...

Вярталася Рэня дахаты з торбай ра-
каў. Яна ўяўляла, як яе стрэне сястра.
Як звычайна, маці абавязкова ўпikне,
што на рэчцы сядзела доўга. «Хоць бы
скварку з сабой узяла».

І раптам...

Плакала маці. Яе худыя плечы ўздрыг-
валі, пасмы валасоў спалі на лоб. Ніна,
сястра Рэні, якой ішоў васемнаццаты,
сядзела на парозе і бяздумна глядзела
кудысьці ўдаля. Ubачыўшы Рэню, маці
загаласіла:

— А дачушка ж мая, а зязюлька род-
ная! Нашага Іванкі ў жывых няма... Вай-
на ж пачалася. Фашысты пайшлі на нас.

Праз дзён тры-чатыры па вёсцы гру-
памі і ў адзіночку ішлі на ўсход чыр-
вонаармейцы. Ішоў хто са зброяй, а хто
без яе. Спешыліся казакі. Пакінуўшы
дзесьці гарматы, з карабінамі за плячы-
ма брылі артылерысты.

Ішлі салдаты. Ля Харыцінай студні
спыняліся, каб змачыць засмаглыя губы.
Людзі пыталі:

— Адкуль, сыночкі?

— З-пад Брэста.

— З-пад Беластока.

— З-пад Гродна.

— Галодныя, дзеткі?

— Есці хочам.

На вуліцы рэзалі духмяны свежы
хлеб. Жанчыны неслі жбанкі малака.
Чырвонаармейцы падмацоўваліся, раз-
вітваліся і ішлі далей, на ўсход.

Галасілі людзі, ратунку прасілі ў сал-
датаў.

— Надзея наша, на каго ж вы нас
пакідаеце?

Маўчалі салдаты.

Надрыўна равучы, з чорнымі крыжа-
мі плылі ў небе самалёты. Таксама на
ўсход. Дзесьці далёка грывелі выбухі.
Глухія раскаты каціліся па вадзяной
гладзі Случы аж да гэтай палескай
вёскі.

Рэніна маці ўжо не плакала. Яна
суткамі саяла, прытуліўшыся да
веснічак, углядалася ў твары пра-
хожых. Ёй здавалася, што вось-
вось пакажацца і яе Іванка, які
другі год служыў у салдатах. Ля
маці круцілася Рэня.

— Мамка, а наш Ванька не
прыйдзе дамоў. Ён немцаў на
сваім танку ганяцьме.

...У партызаны пайшлі ўсе муж-
чыны, хто мог трымаць зброю.
І не толькі мужчыны. Пайшлі і
дзяўчаты. Яны ведалі, што ў атра-
дзе і іхнім рукамі справа зной-
дзецца. Пакінула родную хату і
Ніна, ціхенька, каб і маці не ве-
дала. Зноў плакала старая. Рэня
супакойвала:

— Не плач, мамка, падрасу —
і я ў партызаны пайду.

...Цокаюць сталёвымі падковамі
коні па змёрзлым балоце. Едуць
партызаны. Спыняцца ля Харыці-
най студні, напояць коней і зноў
у паход. Захутаўшыся ў кажушок,
ля веснічак стаіць Рэня, углядаец-
ца ў твары партызан. «А можа
Нінка едзе. Дзе ж яна?»

Рэня стаіць адна. І маці не пла-
ча. Памёрла, небарака. Ссохла,
звяла, як былінка на сонцы. Заста-
лася Рэня адна, круглай сіроткай.

Нінкі не было. Казалі людзі,
што яна трапіла аж да бацькі Каў-
пака. Каўпакоўцы ж тыя пастаялі
каля Случы тыдзень-другі і пада-
ліся на Украіну.

...Пад раніцу за ракою разга-
рэўся бой. Гітлераўцы хацелі пе-
райсці Случ і на левым беразе
спаліць апошнія вёскі. Іх сустрэлі
партызаны. Бой быў кароткі, але
гарачы. Не вытрывалі гітлераўцы,
адступілі.

Рэні казалі, што Ніну бачылі.
Ляжыць яна ля рэчкі параненая.

Дзяўчынка бегла цераз грэблю,
праз сасновы бор, дзе кукавала
зязюля ля гайка, у якім заўсёды
высцівала, шчабятала, выцілінк-
вала дробнае птаства. Але цяпер
прырода маўчала. Толькі цяжка
стагнала Ніна ад вострага болю.
Ubачыўшы сястру, прашаптала:

— Піць!..

Рэня не плакала. Яна напіла Ніну і
пабегла дамоў. «Сястрычка галодная, яе
трэба накарміць». Праз паўгадзіны Рэ-
ня зноў была ля сястры са жбанком
і акрайцам хлеба.

— Еш, Ніначка, еш, сястрычка, падсіл-
куешся, тады лягчэй будзе.

Забрахаці сабакі, загалгатаці гітлераў-
цы. «Аблага!»

Рэня рашыла адцягнуць увагу фашы-
стаў, не даць пакалечаную сястру ім у
рукі. Выскачыла напярэймы.

Што і як далей было, ніхто ў вёсцы
не ведае. Рэня вярнулася на свой хутар
праз тры дні і не сама, а прывёз яе
стары ляснік з суседняй вёскі. Знайшоў
дзяўчынку за кіламетраў сем ад Случы,
сярод балота. У Рэні адняло мову, па-
ралізавала руку. Праз месяцы тры, кры-
ху ачуняўшы, яна падхапілася з пасцелі,
схапіла жбаночак, торбу і выбегла з
хаты.

— Куды ты, Рэнечка? — памкнуліся
перапыніць яе.

Яна адказала:

— Сястрычка Нінка ля рэчкі! Яна га-
лодная, а я накарміць яе забылася.

Вярнуўшыся назад, сказала людзям:
— Ляжыць Нінка... Я яе накарміла.

Казала, што вайна хутка скончыцца і я
пайду ў школу. Трэба кніжкі збіраць...
Праз год Савецкая Армія вызваліла
Случчыну. На папалішчы вярнуліся лю-
дзі. Ехала з далёкага Урала дамоў і Ні-
на. Ідучы дахаты, яна сустрэла Рэню;
тая, як звычайна, у адзін і той жа час
спяшалася са жбаночкам і торбай.

— Рэнечка, сястрычка родная, ты
жывая?

— Я да Нінкі іду, — сказала Рэня. —
Яна ля рэчкі ляжыць, галодная, а я на-
карміць забылася.

— Рэнечка, няўжо ты мяне не пазна-
еш?! Я ж Ніна, твая сястра!

Рэня акінула яе суровым поглядам.

— Ты здаровая, прыгожая. А сястра
мая без нагі, галодная...

Як Ніна ні старалася растлумачыць,
што яе тады падабралі партызаны і на
самалёце адправілі за фронт у шпі-
таль, што яна вылечылася ўжо і вяр-
таецца дамоў, — дарэмна. Рэня не слу-
хала яе, спяшалася:

— Нінка ля рэчкі ляжыць без нагі,
галодная. Я есці нясу!

І вось дваццаць два гады Рэня што-
дзень, суровая і заклапочаная, спяша-
ецца да сястры, а праз паўгадзіны, вя-
сёлая і бадзёрая, вяртаецца дамоў, каб
сбраць кнігі ў школу.

...Назаўтра я зноў сядзеў на беразе
старой Случы. Як і ўчора, на дрыгві-
стай дарозе стагналі грузавікі, няспын-
на махаў сваім хобатам экскаватар, уз-
дрыгвала зямля ад далёкіх выбухаў.
Абнаўляецца старая рака. Хутка панясе
Случ сваю рудаватую вадку ў Прыпяць
па новым рэчышчы. Але ў гэтую хві-
ліну ўсё праходзіла міма мяне. Я ду-
маў пра Рэню.

Аднавілі вёскі, гарады, пабудавалі но-
выя фабрыкі, заводы. Ажыло вякамі
драмаўшае Палессе. З нетраў старо-
бінскай зямлі чалавек дастае цудадзей-
ную соль. Зарубцаваліся крываваыя ра-
ны на целе салдат, высалілі слёзы на
матчыных вачах. Больш як дваццаць га-
доў мінула пасля вайны.

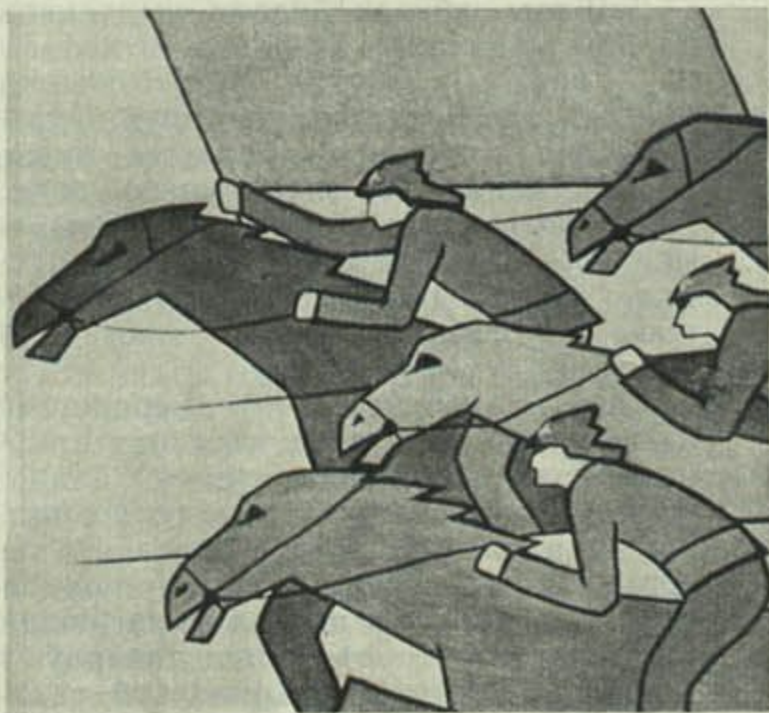
Але рэха яе аддаецца пякучым болем
у душах людзей.

МАЛЮЮЦЬ ДЗЕЦІ

Таня Карпава са школы № 3
намалявала «гімнастыку».

«Першая конная» — эскіз кера-
мікі. (Фаіна Халабес, школа
№ 75).

НОВАЯ

Усё больш і больш паяўляецца ў нашых магазінах тканін, адзення, бялізны, абутку, дываноў і іншых тавараў. Лёгкая прамысловасць рэспублікі ў мінулай сямігодцы выпусціла звыш прадугледжанага планам 4 мільёны метраў шарсцяных тканін, 71 мільён пар панчоў і шкарпэтак, 44 мільёны штук трыкатажнай бялізны, 26,5 мільёна пар скуранага абутку і шмат іншых вырабаў.

— А як будзе развівацца лёгка прамысловасць рэспублікі ў новай пяцігодцы? — з гэтым пытаннем карэспандэнт «Работніцы і сялянкі» звярнуўся да міністра лёгкай прамысловасці БССР Аляксандры Фёдораўны Нічыпар.

ПЯЦІГОДКА —

— Дваццаць трэці з'езд партыі ўдзяліў вялікую ўвагу развіццю лёгкай прамысловасці краіны. Велізарныя сродкі асінваюцца на гэтыя мэты і ў нашай рэспубліцы — да 220 мільёнаў рублёў. За пяцігодку ўступіць у строй нямала новых буйных прадпрыемстваў. Сярод іх — Пінскі камбінат верхняга трыкатажу, фабрыка бялізнавага трыкатажу ў Салігорску, у Брэсце — панчошная фабрыка і фабрыка верхняга трыкатажу.

Вялікае развіццё атрымае баваўняная прамысловасць, пачнецца будаўніцтва шаўкаткацкага камбіната на тры тысячы станкоў. Аршанскі льнокамбінат стане вырабляць тканіны з прымешкай лаўсану для касцюмаў і сукенак. Дасць значна больш прадукцыі новая галіна тэкстыльнай прамысловасці — вытворчасць нятканых матэрыялаў.

Прадпрыемствы асвойваюць новыя тэхналагічныя працэсы. Тканіны будуць апрацоўвацца спецыяльнымі хімічнымі прэпаратамі, каб не камячыліся, не збываліся, не прапускатлі вады. Значная колькасць такіх тканін паступіць у магазіны ўжо сёлета.

Работнікі лёгкай прамысловасці добра разумеюць: самыя патрабавальныя судзі нашай прадукцыі — вядома, жанчыны. І мы вельмі хочам, каб

ніхто з іх не наракаў на тканіны, абутак, трыкатаж і іншыя вырабы.

— А якое адзенне мы атрымаем? Вы, вядома, згодны, што цяпер наша лёгка прамысловасць не заўсёды паспявае за ўзрастаючым попытам пакупнікоў?

— Так, сапраўды, больш патрабавальна пачалі адносіцца пакупнікі да нашых швейных вырабаў. А жадаючых купіць гатовае паліто, касцюм, сукенку становіцца ўсё больш. Калі рэч добра пашыта на фабрыцы, чаму не купіць яе гатовую, каб не траціць часу на шыццё ў краўца? Нельга не прызнаць, што якасць нашых швейных вырабаў яшчэ даволі часта не такая, як нам бы хацелася, ды і тавараў некаторых не хапае.

Вытворчая магутнасць швейнай прамысловасці значна пашырыцца. Павялічваецца выпуск рэчаў, якія карыстаюцца добрай славай і попытам у жанчын і мужчын: гэта штучныя футры, паліто і курткі з павінолу, спартыўныя курткі са штапельных тканін, дубліраваных на паралоне, дзіцячыя плашчы з новых дубліраваных матэрыялаў яркіх расфарбовак, сукенкі з тканін, якія звычайна ідуць на паліто; сукенкі і касцюмы з ільнолаўсанавага тканін, паліто на падкладцы са штучнага футра.

Паляпшаецца мадэліраванне адзення, абутку, трыкатажу.

— Жанчыны часта наракаюць, што мала ў нашых магазінах прыгожага, зручнага абутку. А нашы абутнікі могуць яго рабіць, мы ведаем. Бываюць жана выстаўках добрыя мадэлі, ды і ў магазіны яны калі-нікала трапляюць.

— Перад работнікамі скурабутаковай прамысловасці стаяць вельмі адказныя задачы. Летась на ўсіх прадпрыемствах лёгкай прамысловасці Беларусі камісіі спецыялістаў ацэньвалі якасць прадукцыі. Аказваецца, узроўню лепшых айчынных і замежных узораў адпавядае толькі дзесяць працэнтаў абутку. Спецыялістам скурабутаковай прамысловасці давядзецца шмат папрацаваць у гэтым пяцігоддзі. Барацьба за якасць — вось іх дэвіз.

Абутку мадэльнага, беспадкладчанага, уцеplенага, на падэшве з аблегчанай порыстай гумы і скурападобнай гумы будзе ў магазінах значна больш. Ужо сёлета нашы фабрыкі наладжваюць выраб прыгожых мадэльных туфель, чаравікаў, боцікаў і г. д. Упершыню будзе пашыта два мільёны пар абутку на спецпадэшве «транспарэнт» і «сціраніп», столькі ж — з верхам з новых відаў штучнай скуры.

— Усім нам падабаюцца рэчы з шарсцянога трыка-

тажу. Але пакуль што цяжка купіць у магазінах кофтак, світар, касцюм па густу, патрэбнага размеру.

— Вось для таго, каб цалкам задаволіць попыт на верхні трыкатаж, расшырыць яго асартымент, будуецца новыя прадпрыемствы, рэканструіруюцца асобныя фабрыкі. Новы камбінат верхняга трыкатажу, які будзецца ў Пінску, дасць за год 12,3 мільёна рэчаў. Гэта ў паўтара раза больш таго, што вырабляюць цяпер усе трыкатажныя фабрыкі рэспублікі. Адсюль будуць паступаць у магазіны не толькі чысташарсцяныя, але і прыгожыя пушыстыя і недарагія кофтакі, джэмперы, касцюмы, сукенкі з нітрону, лаўсану і іх сумесей з шэрсцю.

Наладжваецца вытворчасць верхняга трыкатажу ў Брэсце.

Такім чынам, выпуск вырабаў верхняга трыкатажу павялічыцца амаль у чатыры разы ў параўнанні з тым, што мы маем цяпер.

— А што атрымаюць нашы дзеці? Хоць асартымент дзіцячага адзення і абутку ўвесь час паляпшаецца, але цяжка часам знайсці патрэбную рэч. Амаль няма у продажы хлапчуковых касцюмаў і штаноў з тканін з лаўсанам, абутак для дзяўчынак-падлеткаў рэдка радуе прыгажосцю і зручнасцю.

— Нельга сказаць, што нашы прадпрыемствы і цяпер не выпускаюць для дзяцей добрага адзення і абутку. Але недастаткова, гэта праўда. Сёлета дзіцячае адзенне ў агульным аб'ёме вытворчасці нашай швейнай прамысловасці складзе больш 30 працэнтаў. Адзенне для маленькіх грамадзян будзем шыць па 317 новых мадэлях. А гэта азначае, што яго асартымент абновіцца больш чым напалову. Павяліцца хлапчуковыя касцюмы з ільнолаўсанавай тканіны, значна павялічыцца выпуск шортаў для дзяўчынак і хлопчыкаў, палепшыцца тэхналогія апрацоўкі хлапчуковых касцюмаў.

Дзіцячы абутак будзем выпускаць па 250 мадэлях, з іх большая палавіна — новых. Абутак упрыгожыцца новымі відамі аддзелачнай фурнітуры з металу і пластыку, падэшва будзе з асветленых і эластычных скур. Абутковыя прадпрыемствы «Прамень», «Чырвоны Кастрычнік» выпускаць сёлета 150 тысяч пар прыгожага дзіцячага абутку з мастацкай аздобай.

Спраў наперадзе шмат. Вырашацца яны будуць ва ўмовах пераходу прадпрыемстваў на новую сістэму планавання і матэрыяльнага стымулявання. Хочацца запэўніць усіх чытачоў часопіса, што работнікі лёгкай прамысловасці сапраўды шчыра намагаюцца выпускаць больш і больш тавараў, і толькі такіх, якія прыносілі б чалавеку радасць.

ЖАНЧЫНАМ

ПАДАРУНАК

Гумарэска

Ужо на вуліцы Ягору Сымонавічу быццам хтосьці шапнуў: а ты, чалавеча, нічога дома не забыў? Забыў? А што? Партфель? Дык вось ён, жоўты, рыпучы, а ў ім разбухлыя ад лічбаў паперы. Акуляры — у кішэні, курыва — у другой...

Рахункавод Аленка ўжо карпела за сталом. Ягор Сымонавіч, як заўжды, толькі кіўком галавы паздароўкаўся са сваёй памочніцай, пасцяліў на крэсла дыванок, машынальна перагарнуў лісток календара, прысунуў лічыльнікі.

Ягор Сымонавіч шчоўкаў костачкамі, бубнеў на Аленку, што недакладна зверыла дэбет з крэдытам. Не ўгледзеў, як абедзенны час надышоў. Пстрыкнуў замком партфеля, дастаў загорнуты ў цэлафан пакунак. Былі ў тым пакунку яйкі ўсмятку, катлеткі з морквы, румяныя піражкі з ліверам, на якія вялікі ахвотнік Ягор Сымонавіч. Што ні гавары, руплі-

вая гаспадынька — скарб для сям'і. Яна табе і кашулю адпрасуе, і сняданак згатуе, і сынка ў школу праводзіць, і сама на працу паспее. Хаця, да слова сказаць, невялікая ў той аптэцы праца: аднаму зелле зварыць, другому парашкі расфасаваць.

— К гэтаму харчу толькі што кухля піва не хапае, — разважаў Ягор Сымонавіч, калі разгарнуў пакунак. — А з півам — імянінкі!..

І раптам ледзьве не прыкусіў язык! Гэта ж ягоная Зося Тарасаўна сёння імянінкіца... То-та ж раніцой так і вярэдзіла, бо павіншаваць забыў! Памкнуўся да тэлефона, але якраз Аленка зайшла. Пры ёй няёмка званіць, бо здзівіцца такой неверагоднай сентыментальнасці свайго строгага начальніка, хіткаць пачне. Ды і там, у аптэцы, могуць абы што падумаць: вядома, жанчыны. Хай ужо да вечара...

Скончыўся службовы дзень. Ягор Сымонавіч пры-

браў са стала каштарысы і гросбухі, паторгаў, ці надзейна трымаюць замкі ў шафах і шуфлядах.

Калі ступіў з ганка, яго ледзь не збіў з ног бамбіза ў клятчастай кашулі і яркіх зялёных портках, з букетам чаромхі ў руках. Адна кветачка упала на тратуар.

Іншым разам Ягор Сымонавіч не сцяпеў бы, каб яго штурхалі. А цяпер адно падняў згубленую кветачку, панюхаў. Прыгадаў, што, бывала, і сам зямлі пад нагамі не чуў, калі з бярэмам кветак бег да Зоські. Даўненька тое было! Яшчэ да таго, як пажаніліся. Можа сёння, у знак яе свята, купіць букет? Але ці добра? Бухгалтар і... кветкі? Не, трэба прызапасіць сапраўдны падарунак.

Ва ўнівермагу да прылаўкаў, вітрын не даступіцца. Нейкі хлапчына ў ювелірным адзеле ажно спацеў, выбіраючы брошку. Урэшце ўпадабаў чорнага жука, але насцярожыўся, што вусікі ў яго не дужа вострыя, патрабаваў замены.

— Нібы карову, малец, выбіраеш, — папракнуў пераборлівага пакупніка Ягор Сымонавіч. І сам пакратаў жука, уявіў яго на жончынай сукенцы. Шыкоўна, але ж толькі для дзяўчат-модніц.

У суседнім адзеле нейкі пляшывы таўстун залюбаваўся гітарай.

— Самі іграеце? — пацікавілася прадаўшчыца.

— Ды не, дачцы... Навучальны год скончыла, трэба ж неяк адзначыць...

— То гэтую вазьміце, без арнаменту... Гук звачэйшы... А яшчэ лепей цераз вуліцу перайсці, у культмаг: там з лінгваградскай фабрыкі. Цана такая самая, а для музыканта — знаходка.

«Вось і пастаў такую за прылавак: сабе ж гандаль псуе, — паківаў галавой Ягор Сымонавіч. — А можа і самому гітару прыдбаць? Але не, трызвону больш, чым радасці...».

...Жонка зачала, калі Ягор Сымонавіч, урэшце, пераступіў парог кватэры.

— Уф, — апусціў на падлогу акруглую рэч, выцер са лба пот, перавёў дыханне. — Гэта табе, дарагая!.. Пральная машына найноўшай маркі... Дык прымай і ўсё такое. І жадаю табе, даражэнькая, каб заўжды мая кашуля была чысцютка, як сёння. І каб ты заўсёды гатавала такія смачныя піражкі, як сёння. Адным словам, віншую цябе, даражэнькая, з днём нараджэння!

І. АНОШКІН

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

А. Русак. Звонкія крыніцы. Усе мы ведаем і любім песні Адама Русака, поўныя лірызму, лёгкага гумару. Апрача шырока вядомых твораў, аўтар уключыў у зборнік шмат новых вершаў, у якіх з паэтычнай шчырасцю ўсхваляецца родны край і наш сучаснік — чалавек прыгожай душы і вялікіх творчых задум.

К. Буйла. Май. У зборнік увайшлі новыя вершы вядомай беларускай паэтэсы, сучасніцы Я. Купалы і Я. Коласа, напісаныя за апошнія гады. Глыбіня перажыванняў нашага сучасніка, усхваляваны роздум над жыццём, радасць свабоднай творчай працы — тэматыка твораў. Вялікае месца ў зборніку займае грамадзянская лірыка.

М. Магільны. Алімпійскі факел. Ці ведаеце вы, што на XVII гульніх у Рыме беларускія спартсмены пакінулі ззаду каманды-ветэраны алімпійскага спорту: Вялікабрытаніі, Францыі, Швецыі, Фінляндыі, Канады, Нарвегіі і многія іншыя? А хто першы запаліў алімпійскі агонь 2741 год назад у старажытнай Эладзе? Ці чулі вы, што ў 1335 годзе англійскі кароль Эдуард II забараніў гульню ў футбол пад страхам смерці?.. З многімі цікавымі фактамі з гісторыі спорту пазнаёміць вас кніга нарысаў «Алімпійскі факел».

Я. Пасаў. Чалавек за бортам. У дзесяцікласніцы Галі Паўлавай памёрла маці. Бацька дзяўчынкі ажаніўся ў другі раз, але хутка пайшоў ад сваёй новай жонкі, кінуўшы дачку. Мачыха зненавідзела Галю і выгнала яе з дому... Галю прыгрэла сям'я сектантаў. З таго часу дзяўчынка пачала стараніцца сваіх былых сяброў. Барацьбе за чалавека, які апынуўся за бортам жыцця, і прысвечана п'еса Я. Пасава «Чалавек за бортам».

АДАМ РУСАК
ЗВОНКІЯ
КРЫНІЦЫ

МАЙ

ОЛИМПИСКИЙ
ФАКЕЛ

ЧЕЛОВЕК
ЗА
БОРТОМ!

Д А перавозу Валееў падышоў далёка за паўдня. У нізкіх пясчаных берагах, пераліваючыся зеленаватай рабізнай, плёскалася Прыпяць. Свежы ветрык з вострым пахам рыбы і асакі дзьмуў у твар, халадком казытаў пад кашуляй. Але пасля дрогкай дарогі ў кузаве разбітага грузавічка, пасля доўгага блукання ў сухім, душным лесе Валееў, нарэшце, апынуўшыся на рацэ, бадзёрасці не адчуваў. Ён нагнуўся да вады і наспех спаласнуў твар, рот, праганяючы пыльную гаркату верасу. Падумаў, што някеска было б выкупацца, але раптоўна выпрастаўся, пачаў узірацца ў другі бераг, на паром, загрузавшаны вазамі з сенам.

Ля будана сядзелі двое. Чырванатварыя, спацелыя. Яны гучна гаварылі, перабіваючы і не слухаючы адзін аднаго, гаварылі пра капрызы гэтага лета: дзень сонейка, а тры макрэча, пра небывалы ўраджай азімых — ды і яравыя не горшыя, — гаварылі, што на сенакосе не хапае людзей, а тэхнікі ў абрэз.

Пры гэтым дзядзькі моцна лаяліся.

А Валееў міжволі прыслухоўваўся да чагосьці, усміхаўся, сумна і загадкава, — так, напэўна, усміхаюцца, калі ўспамінаюць нешта даўняе і добрае, можа, дзяцінства нават.

Драўляны масток-прычал раптам здрыгануўся: да яго грузна прываліўся паром. Высокі кастлявы дзед, заглушаючы тупат коней і рыпенне з'язджаючых вазоў, басавіта прагудзеў:

— Зноў, шалапуты, пад градусам.

— Не на твае.

— Гэткай бяды, калі бутэлечку пяроўкі апаражнілі.

— Бяда — не бяда, а праз вас Любашыны бабы на лугах надрываюцца.

— Няхай не ўдарнічаюць.

— Можна і ў замарзкі сена звесці.

— Маўчыце лепей, — злосна сказаў стары і пачаў бусаком адпіхаць паром. — Разумныя людзі бліжэй да хлявоў складаюць сена... Вось пабачыце, дасць вам Любаша дыхту.

Любаша, Любаша!.. Зноў нагадалася многае: праз гэта Валееў, прыехаўшы ў

камандзіроўку, не ўседзеў у абласным горадзе, а адклаў усе справы, паспяшыў сюды. Цяпер ён хацеў спытаць пра Любашу ў старога, але той, адварнуўшыся, гнаў паром на быстрыню.

З галубіным клёкатам бурлілі, разбіваліся хвалі. Вада была ўжо не зеленаватая, як ля берагу, а фіялетава. На сярэдзіне ракі і зусім згусцілася да цёмнай сінявы. Сціснуты вецер. Абапёршыся на хісткія поручні, Валееў узіраўся ў наплываючы бераг.

Вясною сорок чацвёртага года іхні дывізіён займаў тут пазіцыю. На некалькі дзён усталявалася зацішша: нашы накуплівалі сілы перад кідком цераз Прыпяць, а гітлераўцы рыхтаваліся да адпору.

Тады ад берагу да ляска і далей усё было запоўнена войскамі. Здавалася, не было живога месца ад агнявых кропак, бліндажоў, варонак, акупаў. Штодня да байцоў прыходзілі жанчыны. Прыходзіла і Любаша — строгая, высокая, белатварая, з вачыма-васількамі дзяўчына. Жанчыны мылі, цыравалі, увіхаліся на кухні...

— Вось і прыбылі, грамадзянін. Прабачце, але тутакі не месца трызніць, — нізкім, густым басам сказаў паромшчык і пачаў хутка, але дзелавіта аддаваць распараджэнні, як найлепей размясціць новыя вазы з сенам — крутабокія, падпіраючыя неба.

Каб не замінаць, Валееў адышоў убок, а затым няпэўна, быццам нечага сумеўшыся, нягучна спытаў:

— Скажыце, якую гэта Любашу вы ўспаміналі? Ці не тую, якую генералам празвалі?

Стары калюча стрэльнуў прыжмуранымі вачыма, памаўчаў, нарэшце, панура буркнуў:

— Яна самая.

Валееў памкнуўся да старога, спадзеючыся пачуць што-небудзь яшчэ, але паром, пагойдваючыся, адчаліў.

...Празвалі Любашу тады генералам таму, што яна верхаводзіла сярод жанчын, была старшынёй арганізаванага адразу пасля акупацыі калгаса.

Яна, яна самая... Радаснае хваляванне ахапіла Валеева. Чаму гэта? Мінула столькі гадоў, даўно зраўнялі акопы і варонкі, падлесак перарос у буйны лес, і ўсё тут для яго, Валеева, было цяпер новае і чужое.

Але ж тут прайшло некалькі дзён яго маладосці, і зусім блізка, за лесам у вёсцы (якая дзіўная назва — Выселкі) цяпер жыла сведка гэтых дзён.

І хіба толькі сведка?.. Валееў успомніў жонку, сына, і яму зрабілася сумна.

Ззаду астаўся нагрэты прыбярэжны пясак. Заціснутая між жытнёвых палеткаў дарога клікала ў лес. Па нагах хвасталі пыльныя рамонкі. Сонца перад заходам не пякло, а лашчыла ціхім цяплом.

ЗА

Алег ФОМЧАНКА

Да ваколіцы вёскі ён выйшаў нечакана: Выселкі за гэты час разрасліся, тут ужо не дзесятак хат, а добрая сотня паўтары, яны блізка падступалі да лесу. Ды і назву вёска насіла іншую — свежую, нібы абмытую расой, — Майскае.

Не без цяжкасці ён адшукаў Любашын дом і прысеў на лавачцы, чакаючы гаспадыню. Вуліца, размераная тэлеграфнымі слупамі, выглядала пустынай.

З падваротні вылезла рыжая худая кошка і, мурлыкаючы, пачала церціся аб нагу. Зноў даўнім, зразумелым сэрцу павеяла на Валеева. Ён падумаў, што ўжо аднойчы бачыў гэтую кошку — старую, з адвіслымі саскамі на жываце, — як бачыў і гэты дом.

Па праўдзе кажучы, дом ён, канешне, бачыў, быў тут. Жанчыны тады іх — трох-чатырох афіцэраў — запрасалі ў госці. Але ён рана пайшоў. З крыўдай пякучай і сумнай, пайшоў, зразумеўшы, — лепей і не хадзіў бы сюды, — што Любашына сэрца заняў вясёлы лейтэнант Косця Хадаронак.

Не, Валееў не зайздросціў і не вінаваціў ні ў чым франтавога сябрука, бо той, як і ён, яшчэ ніколі не цалаваў дзяўчат, пра каханне ведаў па кнігах і па расказах. Але ж і ён пакахаў...

Цяпер, на адлегласці двух з лішнім дзесяткаў гадоў, Валееў уявіў мінулае і ўздыхнуў.

Ён выцягнуў ногі, злёгка развёў пле-

чы і ўбачыў нейкага мужчыну з завязаным шарсцяной хусткай тварам.

— Дзень добры,— сказаў мужчына і, нібы апраўдваючыся, дадаў:— Ліха на яго, зусім замучыў флюс. Усе сродкі выправаў— не памагае.— Мужчына паправіў на твары хустку і паморшчыўся ад болю. Потым асцярожна пастукаў пальцам па зубах, спытаў:— А вы, калі не сакрэт, да каго будзеце?

— Ды вось...— прамямліў Валееў і замоўк.

— А-а... Ясна. Давайце да мяне ў дом зойдзем. Насупраць...

— Дзякую.

— Цяпер у нас працуюць ад расы і да расы, так што...

— Не турбуйцеся.

Далёка-далёка, нібы на самым краі зямлі, у лес, а можа, і ў Прыпяць павольна падала сонца, пакідаючы на небе барвовыя палосы. У арэшніку за вёскай спыніўся на спачын вецер. Чуваць

— Не куру.

— А-а... Ну дык я пайду.

Сінія цені зрашэцілі вуліцу. Хутка цямнела. Пахаладала. Пастухі прагналі статак.

Невысокая рыжа-чырвоная кароўка спынілася побач з Валеевым, ткнулася рагамі-абрубкамі ў вароты.

Ён устаў і адчыніў вароты, акінуў поглядам жанчын: расцягнуўшыся ланцужком упоперак вуліцы, яны з цікавасцю пазіралі на яго.

Ад ланцужка аддзялілася адна— падзявочаму падцягнутая, з тугім каштанавым вузлом валасоў на патыліцы; у блакітных, крынічнай чыстаты вачах таксама цікаўнасць, пытанне, і Валееў пазнаў яе, пазнаў і адчуў, як сціснула ў грудзях. Ён разгублена, пакутліва ўсміхаўся, не маючы сілы сказаць ні слова. Ведаў, што твар яго ў гэтай усмешцы дурнаваты і жаласны, але нічога не мог зрабіць з сабою.

і лепей. Хто ж я для яе?— думаў Валееў.— А ўсё ж крыўдна: нібы ніколі і не сустракаліся... А прыгажосць яе не знікла, хоць трохі і згасла, не так кідаецца ў вочы...

— Праходзьце, у святліцу праходзьце,— памякчэўшы, запрашала гаспадыня.— Можце прыёмнік уключыць. Я пакуль гаспадаркай займаюся.

«А чаму б не назваць сябе? Павінна зрэшты яна ўспомніць... Што тут такога? Сустракаюцца ж сотні, тысячы людзей, якіх звяла і разлучыла вайна. Галоўнае, што мы жывыя, вось пайду і скажу, хто я, як апынуўся тут».

Ён акінуў вокам пакой: канапа, сервант, тумбачка з радыёпрыёмнікам, круглы стол—вазачка з вяржэнямі пасярэдзіне,—у прасценку этажэрка з радкамі кніг... Зрабіў два ці тры крокі—зарыпелі масніцы.

«І наогул трэба было адразу сказаць. Усё стала б на сваё месца. Не было б

ПРЫПЯЦЦЮ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

было натужлівае гудзенне запознаенай пчалы, якая вярталася з ношкай.

— Эге ж... Вось так і жывём,— пазяхнуў мужчына.— А Любоў Васільеўна герой з герояў, хоць і без зоркі. Працавітая. Вы да яе, значыцца?— мужчына сагнуўся, хапіўся рукой за шчаку, пахіснуўся, павойкаў і, супакоіўшыся, спытаў:— Вы на пароме перапраўляліся?

— На пароме.

— Старога бачылі?... Сазон Ціткоў. Пахмуры чалавек. Ёсць, значыцца, у гэтага самага Сазона сын Павел. Астатнія ў вайну загінулі. Сазон за іх дапамогу атрымлівае. А Павел—Сазонаў сын, значыцца,—больш за жыццё, проста як у рамане, пакахаў Васільеўну. Яна ж катэгарычна яму—ад варот паварот. З гора ажаніўся Павел з нялюбай. Прыжыў двух хлапчукоў. Развёўся. Зноў сватаўся да Васільеўны, а яна—ні блізка. Аднак Павел кожнага дня прыходзіць да яе хаты і стаіць—слуп слупам. Аднаго разу ў яе чалавек з горада, нахштальт вас, спыніўся, дык Павел шыву выбіў. Трэба было пятнаццаць сутак даць, а Васільеўна пашкадавала...

Валееў прыгадаў высокага старога паромшчыка, яго маленькія калючыя вочы, падазроны, цяжкі позірк, і яму зрабілася няёмка. Субяседнік раптам спытаў:

— Папяроскі не знойдзецца? Увесь выкурыўся. А тытунёвы дымок, кажучы, пры флюсе памагае.

Ланцужок жанчын надламаўся, рассыпаўся, павуча раздалося:

— Дзе заўтра, Любаша, збіраемся?

— Заходзьце да мяне, дзяўчаты.

І тое, як было сказана гэта «Любаша», і тое, што яно было сказана менавіта цяпер—быццам і не рухаўся час, і не было гэтых вось маршчын, сівізны, перажытага—неяк супакоіла Валеева.

— Вы па справе?—не зусім ветліва спытала Любаша і ўздыхнула:— Дзевяць гадоў брыгадзірствую і дзевяць гадоў няма спакою ні днём, ні ноччу.

— Даруйце. Так сказаць, я... мне на начлег.

Яна паглядзела на яго, доўга і ўважліва, а яму зрабілася неяк страшна—зараз пазнае. Але яна абыякава кінула:

— Праходзьце.

У пяцісценным, падзеленым на тры пакоі доме было халаднавата і чыста. На падаконніках горкамі ляжалі яблыкі і жоўтыя памідоры.

— Мусіць, хапае вам работы, аж задата?—спытаў спачувальна Валееў.

— Вядомая справа: у вёсцы мужчын—раз, два і ўсё, а моладзі і яшчэ меней.

— І як?

— Што як?

— Упраўляецеся?

— Стараемся. Калі няўпраўка, дык памагаюць з іншых брыгад.

«Не пазнае. Ну і добра. Можна гэта

гэтай пакутлівай неакрэсленасці. Але спачатку не выйшла... Недарэка, чаго я спалохаўся, нібы хлапчук, што яна пазнае?..»

Погляд яго ўпаў на прасценак, вышэй этажэркі, вышэй зашклёнай рамкі з дзевяці фатаграфій—на партрэт, ці, правільней, на два зусім аднакія партрэты. На адным з іх, несумненна, быў Косця Хадаронак, на другім—юнак у гімнасцёрцы, з лычкамі яфрэйтара на пагонах. Два партрэты—два вельмі падобныя твары.

У пакоі сцямнела. Валееў падышоў да акна, глыбока задумаўся.

Па двары лёгка, нібы ў клуб на гулянку, прайшла Любаша з даёнкай у руках, схавалася ў хляве. Адтуль выпырхнула сонная курыца, закудахтала. Услед за Любай у хлёў шыганула рыжая кошка—захацела малака.

Іншым разам Валееў, як сапраўдны гараджанін, з задавальненнем назіраў бы за ўсім, але цяпер ён запаліў святло і зноў угледзеўся ў партрэты.

Потым на двары прамільгнула Любаша, у сенцах прабулькала малако.

— Пэўна, зачала?—прагаварыла Любаша за спіной Валеева і асеклася, сказала ціха:— А гэта мой Косцік. Муж. Загінуў у сорок чацвёртым. І гэта Косцік—сын. Служыць у Прыбалтыцы. Камандзір часці падзяку прыслаў.

— І вы ўсё памятаеце яго, усё адна і адна,—як бы самому сабе, сказаў Валееў.

— Пра што вы?! — нечакана зазвала Любаша і з крыўдай кінула: — Чаму гэта — адна! Вунь колькі людзей навокал, а сын, а ён?..

Твар яе пасвятлеў.

— Кахаеш чалавека адзін раз. Без кахання і жыць не варта.

Губы ў яе дробна-дробна ўздрыгвалі, і Валееў не ведаў — ці то яна зараз расплачацца, ці то рассмяецца.

Але яна маўчала.

Моцна, даланёю, Валееў пацёр лоб, задумаўся, успомніў, як зусім нядаўна ў Мінску ў аэрапорце сустрэў былога франтавога таварыша Косцю Хадаронка. Сустрэліся пасля вайны ўпершыню, але так і не паспелі пагаварыць: Хадаронак ляцеў у Маскву на нараду архітэктараў, і на яго самалёт ужо аб'явілі пасадку.

Прыгадаў Валееў нетаропкага, грузнага, саліднага Хадаронка і адчуў, кожнай клеткай, што не стрымаецца, скажа: Хадаронак жывы, жывы і што цяпер погляд у яго не такі адкрыты і чы-

сты, а слізготны, коўзкі, і што на месцы вясёлага пышнага чуба — залысіны. Скажа — не, крыкне, што не варты Хадаронак кахання, што ён дрэнны, забыў, не — ашукаў! — яе, Любашу, і сына, так ні разу і не прыехаўшы да іх...

І Валееў адкрыў рот, глянуў на Любашу, і словы яго, гнеўныя, кіпучыя, заселі ў горле...

Незразумелыя паводзіны гасця злавалі Любашу. Ёй думалася, што яна нечым не дагадзіла яму. І нават нечым яго пакрыўдзіла. І ўсё гэта бачыў Валееў і ў думках загадваў сабе: ну, супакойся, будзь такі, як заўсёды. І ён таксама злаваў, што не можа ўзяць сябе ў рукі, быць, як заўсёды, стрыманым і спакойным.

Парог сенцаў пераступіў высокі хмуры мужчына. Тварам і постаццю ён нагадваў даўнейшага старога паромшчыка.

— Па якой справе, Павел? — строга спытала Любаша.

— Так. Да цябе...

— Лепей бы сыноў адведаў. Пэўна, сумуюць па бацьку.

— Ах, Любаша!

— Чаго «ах»?.. Ідзі ўжо, ідзі.

Калі яны асталіся адны, Валееў, у няўцямнай журбе, заспяшаўся, пачаў развітвацца.

— Куды вы нанач?..

— Пайду, разумеецца.

— Нічога не разумею. Начуйце. Павячэраем. Можа што не так — не крыўдуйце. — І ўжо цішэй, са смуткам закончыла: — Хата вялікая.

— Пасяджу на лаўцы.

— Як жадаеце.

Вёску ў розных канцах слаба асвятлялі падвешаныя на слупах лямпачкі. Частка дамоў ужо глуха чарнела, а ў іншых вокны жаўцелі мяккім святлом. Непадалёку, магчыма на вуліцы, а магчыма ў расчыненым ад духаты насцеж клубе дзяўчына жалілася ў прыпеўцы, што далёка яе любі, служыць у флоце. Другая дзяўчына — голас проста як у Зыкінай — бадзёрым рэчытатывам выгаворвала:

Ай, падружка дарагая,
Кінь, галубка, жаліцца!
Хутка ён адслужыць службу,
Да цябе прычаліцца.

«Прычаліцца, хутка прычаліцца», — аднымі губамі сказаў Валееў і ўзняў галаву, балюча стукнуўшыся патыліцай у вострую ліштву. Разгледзеў цераз дарогу цыбатую цёмную постаць Паўла, і сэрца ёкнула ў нядобрым прадчуванні.

«П'яны, ясна — напіўся... Нялюбуй ён ёй. Але хіба гарэлка паможа? А што паможа? Як быць?.. Ідзе сюды. Вельмі прыемна — не хапала скандалу...»

Павел і на самай справе падышоў, амаль ушчыльную, пастаяў, пахістваючыся, і шматзначна сказаў:

— Свяшчэнная ян-на.

Памаўчаў. І цяжка рушыў прэч, памахваючы, нібы крыламі, выцягнутымі рукамі.

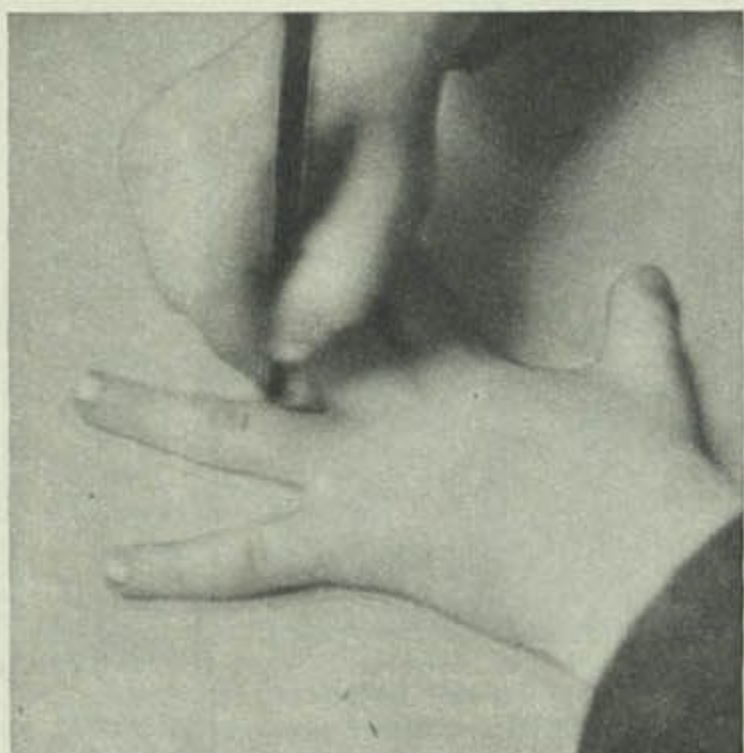
Неба пачарнела, насунулася на зямлю, нібы хочучы прыдушыць на ёй усё жывое; увесь час падміргвалі далёкія кропкі зорак. Яны нібы адчувалі цяжар сваёй самотнасці, запрашалі да сябе. І Валееву было таксама вельмі самотна, хацелася з кім-небудзь пагаварыць, душэўна і грунтоўна.

Толькі побач не было такога патрэбнага чалавека. І ён пайшоў спаць. Але сну не было. Ляжаў бяздумна. Стомлена раскідаў рукі. А потым ненадоўга забыўся.

Прачнуўся, увесь потны, з першым, яшчэ нясмелым крыкам пеўня. На лістку з бланкета напісаў: «Вы незвычайная і цудоўная. Вы, Любаша, свяшчэнная». Лісток паклаў на стол.

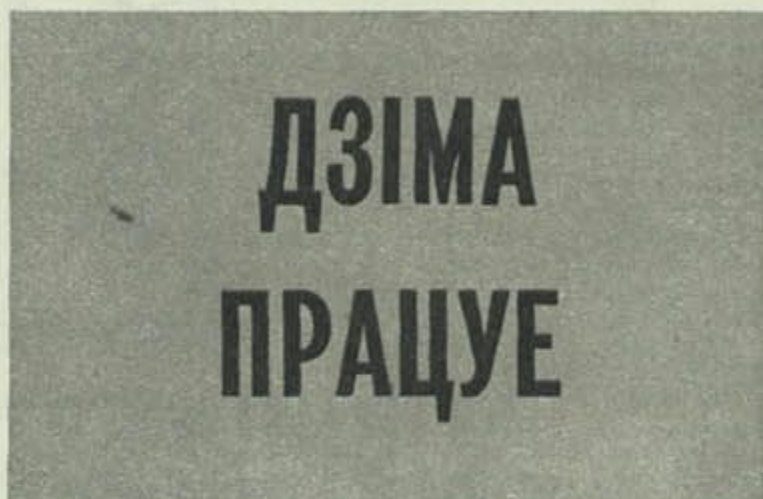
...На перавозе гаспадарыў знаёмы паромшчык. Ён пачакаў Валеева і адштурхнуў паром. На другім беразе чакалі жанчыны з граблямі і віламі-трайчаткамі, мужчыны — з косамі. Яны адразу ж паскакалі на паром, гучна і весела загаманілі. Валееў бачыў, як бялявы хлапец, саромеючыся, накінуў на плечы дзяўчыне пінжак, пяхчотна і клапатліва, і Валееў падбэдзёрваюча памахнуў рукой.

Ішоў лёгка і спорна, па-салдацку. Над абочынай дарогі, спалохана трэнькаючы, узляцеў жаваранак. З лугоў патыхала расой і маладым сенам, з лесу — хваёвым духам. Ён лавіў пахі і гукі, думаючы, як усё ж дзіўна пабудавана жыццё.

Завуць мяне Дзіма, прозвішча
Якаўчык. Гэта мае рукі. Сёння яны
павінны многа зрабіць...

Фотанарыс Ул. Вяхоткі.

ДЗІМА ПРАЦУЕ

А вось і мае сябры. Я таксама
радуюся, калі бачу іх.

Цёплая вадзіца льецца з душа.

Мы будзем дамы.

Пасля такой адназначнай працы ні-
хто не скардзіцца на дрэнны
апетыт.

Тата ідзе на работу на
аўтазавод, я—у заводскі
дзіцячы сад.

Над шашкамі трэба
падумаць.

Здараецца ў нас і
такое... Але я не
вельмі натурьісты,
сябры не дазваля-
юць.

ЯК ТРЭБА І ЯК НЕ ТРЭБА РАБІЦЬ МАМАМ

Сямігадовая Аля з захапленнем штосьці малюе каляровымі алоўкамі. У дзверы пастукалі, і ўвайшла старэнькая суседка Анісія Іванаўна. — Аля, — гаворыць маці, — уступі крэсла бабульцы. Аля маўчыць. Маці паўтарае яшчэ раз. — Я занятая, — нахмурыўшы бровы, кажа Аля і працягвае малюваць.

«Нічога, малой, мілая», — гаворыць бабулька. — Аля! — з дорам усклікае маці, а бацька, увайшоўшы ў пакой, загадвае: «Зараз жа падай бабульцы крэсла!». Аля неахвотна спаўзае з крэсла і падсоўвае яго бабульцы. «А цяпер забірай свае алоўкі і альбом і ідзі ў спальню», — гаворыць строга бацька.

Аля выходзіць з пакоя. Яна сядзіць адна ў спальні, і ёй сумна. Малюваць ужо не хочацца. Яна адчувае сябе вінаватай. Чуваць, як напугалася гутараць пра штосьці бацька, маці і суседка. Затым звяняць шклянкі: гэта маці накрывае стол да чаю. Алю не клічуць, нібы на яе забыліся. Нарэшце, гасця пайшла. Бацька яе праводзіць. Мама кліча Алю, ставіць перад ёй кубак і пытае: «Аля, як ты магла сёння пакрыўдзіць бабульку, чаму ты сама не прапанавала ёй крэсла? Гэта не толькі няветліва, гэта нядобра, ты ж ведаеш, што бабулька восьмідзесят гадоў. Ёй цяжка стаяць, а ты не толькі такая самая гаспадыня, як мы з татам, але ты менш занятая, менш стомленая, чым дарослыя, і таму павінна заўсёды саступаць месца дарослым. Мне сёння было балюча і крыўдна за цябе».

Маці дастала насоўку, і Алі здалася, што маці заплача. Тады яна заплакала сама і, усхліпваючы, сказала: «Мамачка, я больш не буду такая». «Я ўпэўнена ў гэтым», — сказала маці і пагладзіла Алю па галаве. — Запомні, дзяўчынка, гэты вечар і не засмучай больш нас з татам!»

З самага ранняга дзяцінства трэба развіваць у дзіцяці прывычку памагаць старым і слабым людзям (уступіць месца, памагчы сляпому перайсці вуліцу і да т. п.).

Маці Зіны старалася зрабіць сваю дачку добрым, чулівым чалавекам. Раз на тыдзень Зіна хадзіла з мамай да адзінокага, разбітага паралічом дзядулі. Яго па чарзе абслугоўвалі знаёмыя. У гэтым удзельнічала і Зініна мама. Яна звычайна даручала дзядулі падмесці ў пакой, выцерці пыл, а сама даглядала і корміла хворага. Так прыкладам маці выходзіла сваю дачку, і Зіна вырасла ўважлівай да людзей.

У трамваі на прыздняй лаўцы сядзелі мама і шасцігадовы Андрэйка. У вагоне не было цесна, але ўсе месцы былі заняты. З прыздняй пляцоўкі ўвайшла бабулька, кулявая, з кіем у руцэ. Яна папросіла Андрэйку саступіць ёй месца. Хлопчык памкнуўся ўстаць, але маці, паклаўшы яму руку на плячо, прымушала зноў сесці і зласліва сказала бабульцы: «Гэта дзіцячае месца, і ён мае права сядзець!»

Потым гэта маці будзе здзіўляцца, калі сын, стаўшы падлеткам або юнаком, абыхава будзе пазіраць, як яна гнецца над цяжкай работай.

У свеце цікавага

АГАРОДЫ БЕЗ ЗЯМЛІ

Ішоў дэгустацыйны савет. Экзамен трымала гародніна, вырашчаная ў цяплічнай гаспадарцы падмаскоўнага саўгаса «Марфіна». Усе дэгустатары аднагалосна прызналі самымі смачнымі, тонкакурнымі, далікатнымі, духмянымі агуркі, вырашчаныя на паветраным агародзе.

Спосаб, які атрымаў назву аэрапнікі, распрацаваў і ўвёў у вытворчасць супрацоўнік Навукова-даследчага інстытута гароднінства кандыдат сельскагаспадарчых навук І. Г. Мураш.

Вось і самі паветраныя агуркі. Спачатку бачыш зялёнае лісце. Між яго вісяць плады. Усё, як звычайна. Але карэнні раслін не ідуць у зямлю, яны свабодна вісяць у паветры. Іх нават можна пакратаць рукой.

Але як жа расліны жывяцца?

Праз пэўныя прамежкі часу, прыкладна 95 разоў за суткі, аўтаматычна ўключаецца апырсквальнік. Дробны дождж пажыўных рэчываў змочвае карэнні. «Лівень» працягваецца ўсяго 8 секунд, але гэтага часу зусім дастаткова, каб карэнні атрымалі неабходнае жыўленне.

Што дае новы спосаб?

Гародніна добра развіваецца, агуркі і памідоры паспяваюць раней тэрміну дзён на дзесяць, што вельмі важна пры цяплічнай гаспадарцы, плады больш далікатныя і духмяныя, пажыўны раствор расходуецца значна эканомней.

Падобным спосабам можна вырошчваць агуркі, памідоры, цыбулю, кабачкі, клубніку, кветкі.

ЛАКІРАВАНЫ ШУМ

Барацьба супраць шуму — адна са складаных праблем сённяшняга дня. Шум у цэху зніжае прадукцыйнасць працы рабочага, дома ён не дае адпачываць.

Зараз у гэтую барацьбу ўключыліся і хімікі. У Швецыі сінтэзавалі лак, які паглынае гукі. Уласцівасць гэтага лаку такая, што калі ім пакрыць шыбы ў вокнах, то ў пакоі знікае шум транспарту. Пафарбаваць ім сцены — і музыка радыёпрыёмнікаў суседзяў застанецца ў іхніх чатырох сценах.

Кадр з кінафільма «Гадзюка».

У героя новай кінакамеды «Прыгоды зубнога ўрача» (вытворчасць кінастудыі «Масфільм») самая звычайная прафесія. Ён — зубны ўрач. Ды і сам Сяргей знешне нічым не вызначаецца нават прозвішча ў яго звычайнае — Часнакоў. Але аўтар сцэнарыя А. Валодзін і рэжысёр-пастаноўшчык Элем Клімаў за сціплай знешнасцю свайго героя ўбачылі незвычайную, таленавітую натуру. Ён любіць сваіх пацыентаў, перажывае іх пакуты. І таму вынаходзіць асаблівы спосаб выдалення зубоў без болю.

У ролі Часнакова здымаўся вучань студыі Маскоўскага Мастацкага акадэмічнага тэатра Андрэй Мягкоў.

Новая мастацкая кінакарціна «Гадзюка» створана рэжысёрам Віктарам Іўчанам на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па аднайменнай апавесці Аляксея Талстога.

Фільм захапляе сваёй прыўнятасцю, творчымі адкрыццямі. Адно з іх — бой на мосце. Начны бой, у якім Вольга Зотава з нявесты стала ўдавой, з радавога байца — ваяком коннікаў. Колькі драматызму, унутранай сілы ў кожнай дэталі! Ярасць схваткі, фатальнасць паядына жыцця са смерцю, надзеі — з няўмольнасцю праўды. Раскрыта веліч рэвалюцыйнай самаадданасці, якая высякае з сэрцаў полымя гераізму.

У галоўных ролях заняты Н. Мышкова, Г. Недашкова, І. Нікалайчук, В. Дальскі.

...Па зжатым полі, азіраючыся, бяжыць перапалоханы дзед Сліва. За ім імчацца раззлаваныя калгасныя дзяўчаты са сваім брыгадзірам Галінай Сахно. Але раптам напярэймы заезджае аўтамашына, у ёй сядзіць старшыня калгаса Саломка. «У чым справа?»

— Народ не еўшы на работу ідзе. Самае жніво, а тут яшчэ пра харчы думай! — абурецца Галіна.

Дзяўчаты падтрымліваюць яе. Абрыва ім кашаварства дзеда Слівы.

— Цыц, — крычыць Саломка, — раскрычаліся! Слова скажы не дадуць... Будзе вам кухарка!

Гэта адзін з эпізодаў новай каляровай лірычнай кінакамеды «Кухарка», створанай рэжысёрам Э. Кеасаянам на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю А. Сафронава. У цэнтры карціны — расказ пра ўзаемаадносіны «кухаркі» Паўліны і камбайнера Казанца, брыгадзі-

раў Галіны Сахно і Серафіма Чайкі, пра іх дружбу, каханне. У фільме здымаліся папулярныя кінаакцёры Г. Юматаў, З. Фёдарова, С. Філіпаў, К. Сарокін, Л. Хіцьева, П. Шпрынгфельд.

...На вяселле Пселданімава, самага апошняга чыноўніка свайго дэпартаменту, генерал Пралінскі трапіў выпадкова: шукаў фурмана. «Ашчасліўлены» Пселданімаў замест радасці і удзячнасці лапатаў штосьці няўцямае. Генерал пакрыўдзіўся. А што было далей, вы даведаецеся з мастацкай кіна-аповесці «Брыдкі анекдот», па-стаўленай рэжысёрам А. Алавым і В. Навумавым на кінастудыі «Масфільм» па матывах аднайменнага апавядання Ф. М. Дастаеўскага.

Галоўныя ролі выконваюць Е. Еўсцігнееў, В. Сергачоў, З. Фёдарова, А. Грузінскі, Г. Стрыжэнаў, Е. Пікішчына, Е. Понсава.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Прыгоды зубнога ўрача».

Мо само спявае рэха?

Мы лясным імчымся борам,
Заспявалі разам, хорам.
Пэўна, чуе ўся зямля:
Ля-ля-ля і ля-ля-ля!..

Песню ў лесе рэха ўторыць,
Слова ў слова ўсё гаворыць,
Каля кожнага камля
Льецца песня: ля-ля-ля!

Сціхлі ўсе, а з-за галля
Чуем смех і ля-ля-ля!..
Гэта ж хто! Ну вось пацеха!
Мо само спявае рэха!..

Шмат гадаць не давялося,
Бачым, крочыць шматгалосы
І сусед, і кроўны брат —
З нашай вуліцы атрад.

Заспяваем разам, хорам...
Рвіся, песня, па-над борам!..
Хай пачуе ўся зямля —
Ля-ля-ля і ля-ля-ля!..

У лесе

Б'е у бубен спрытна дзюбай
Шэры дзяцел на сасне,
Пошчак-стук саве не любы —
Стогне, ухкае у сне.

Скача бойка ў лесе сойка,
Берасцянка туп ды туп,
Буркаваць пачаў і войкаць
На старым суку галуб.

ГНЯЗДЗЕЧКА

Рыгор ІГНАЦЕНКА

Лепшага сталара, як дзед Елісей, у нашым сяле не знойдзеш. Рама вам трэба? Калі ласка, вось і рама. Стол? І стол будзе. Вулей? І гэта можна. Няма такой работы, якой бы не зрабілі мазолістыя рукі старога.

Мал. А. Волкава.

Мы, хлапчукі, цалюtki дзень прападаем ля дзеда. Узімку ён нас вучыць, як вастрыць канькі, майстраваць клюшкі. Вясною і ўвосень — апавяшчае аб адлёце і прылёце птушак. Выйдзе ясным веснавым днём на двор, падые ён у сваёй старой вушанцы адно аблезлае вуха і давай пералічаць:

— Берасцянке лятуць. А вунь і сітаўкі цвіркаюць. Чуеце, высока ў небе сярэбраны званочак звініць? Гэта шэранькі жаваранчак спявае.

А сам і ў неба не гляне. Усё па слыху вызначае.

За гэтку дабрату да нас не астаёмся і мы перад дзядулем у даўгу. Калі палку паможам перапілаваць, дошку пастругаць, смецце вынесці. Справы ідуць!

Аднойчы сустракае нас дзед Елісей ля сваёй хаты і кажа:

— Хадзіце сюды, галчаняты, пакажу нешта.

Заводзіць ён нас за рог дома і паказвае на выструганую плашку, прыстаўленую да сцяны.

— Гняздзечка! — у адзін голас усклікнулі мы.

А дзед стаіць і ў сіваю бараду пасмейваецца.

— Ды гэта ж наша плашка для парахода! — апазнаў Анцік.

— Ваша, — пацвярджае дзед. — Я яе паставіў прасушыцца на сонца, а мухаловачка ўзяла ды і звела на ёй гняздзечка. Бач, спадабалася ёй месцейка ля дома.

— Што ж цяпер рабіць? — засмуціліся мы. — Плашка ж нам патрэбна: з чаго карабель рабіць?

— Хто ж яго ведае, — заклапочана развёў дзед рукамі. — А птушка вельмі карысная. Цэлае лета мухамі ды мошкамі корміцца. І дзетак сваіх імі выкормлівае. Ну, а якая шкода ад мух людзям, вы ўжо і самі ведаеце.

— Кусаюцца, — адказваем мы.

— Правільна, кусаюцца, — пацвярджае дзед. — Мала гэтага, яшчэ і ўсякую заразу разносяць.

Як жа быць? І гняздзечка шкада бурыць, і карабель трэба майстраваць, бо вада ў канаве хутка сыхдзе.

Падумаўшы крыху, мы дасталі сякеру, пілу і ўзяліся за справу. Усё нанава рабілі: пілавалі, габлявалі, стругалі. Але к ве-чару карабель быў гатовы.

Так шэранькая мухаловачка і вывела дзетак на прыстаўленай да сцяны плашчы.

Трыццаць гадоў служыў праваслаўнай царкве А. А. Осіпаў. Ён вырас ва ўмовах буржуазнай Эстоніі, выходзіў у эмігранцкіх рэлігійных гуртках. Быў прафесарам багаслоўя.

Сустрэча з савецкай навукай прымусіла А. А. Осіпава перагледзець свой светапогляд, узбагаціла яго сапраўды навуковымі ведамі.

Так нарадзіўся Осіпаў-атэіст. Вось ужо сем год ён выступае, піша, змагаецца з рэлігійным дурманам.

Ніжэй мы змяшчаем артыкул А. А. Осіпава. Думкі яго наведаны пісьмом, дасланым з Беларусі.

А РУКА І ЦЯПЕР БАЛІЦЬ...

Мяне вельмі ўсхвалявала пісьмо, атрыманае нядаўна з Язна Віцебскай вобласці ад дзяўчынкі, якая падпісалася ініцыяламі «К. Л. В.» Ёсць там і сапраўднае прозвішча, але дзяўчынка прасіла яго не называць. Вось гэта пісьмо:

«Я жыву ў Язна, вучаніца 5 класа. Прашу не называць майго прозвішча, яго я толькі Вам пішу.

Маленькая я верыла ў бога, а зараз не веру. Памятаю, як маці вадзіла мяне ў царкву да споведзі. У мяне ад стаяння ў царкве галава балець пачынала, а маці гаварыла: пацярпі, хутка прычасць будзе. А мне есці хацелася, цярдзец не магла.

Цяпер не веру ніколі. У нас ёсць у Язна вельмі набожная жанчына. Яна працуе ў Язненскай сталовай. І калі я заходжу ў сталовую, яна сварыцца на мяне, чаму не хаджу ў царкву, і гаворыць мне: «Не будзеш верыць у бога — чорт у смалу пацягне». А я кажу: «Верце, калі хочаце, а я вучаніца. Мне бог не патрэбны».

Мне трэба ўжо ў дзевятым класе быць. Але так выходзіць усё — то бацька напеўца і мяне б'е, а то раз, памятаю, узяла я кнігу і пачала глядзець. Бацька кажа: «Трэба маліцца, а не глядзець...» А я сказала: «Вы, тата з мамай, маліцеся, калі вам гэта трэба, а я не буду...» Узяў бацька бот, давай біць мяне. Біў так, што я захварэла. З лёгкімі нешта здарылася. У бакі боль пайшоў. У бальніцы я ляжала тады. А левая рука і цяпер усё баліць.

Бацька як біў, усё прыгаварваў: «Выб'ю нячыстую сілу! Выб'ю нячыстую сілу!...»

Можа Вы параіце, куды б мне з'ездзіць з рукой. Так баліць яна ў мяне ў згібе, што спаць не магу».

Нельга чытаць без хвалявання гэтае пісьмо.

Людзі, людзі! Вы, якія любіце дзяцей сваіх! Гатовыя кроў сваю аддаць за іх! Не губіце іх! Не клічце іх туды, адкуль вам самім ужо так цяжка выйсці!.. Няхай тыя, каму рэлігія прывычна і здаецца неабходнай, у сваім ап'яненні духоўнай сівахай не патрабуюць, каб дурманілі сябе фанатызмам іхнія дзеці і ўнукі, новае пакаленне, якое толькі ўступае ў жыццё.

Але вы злуеце на мяне за гэты заклік! Вы кажаце:

— Рэлігія — дабро! Яна вучыць дабру! Як жа нам не вучыць дзяцей гэтаму дабру?..

Вучыць дабру? Часта, вельмі часта мы, атэісты, чуем з вуснаў веруючых гэтае найстандартнейшае сцвярдзенне. Маўляў, вы, безбожнікі, загразілі ў грахах і заганах, бо няма ў вас асновы, якая стрымлівала б вас. А з намі і над намі закон божа і цуд святога хрышчэння...

Чаму ж не перашкодзіў гэты «цуд» п'янстваць бацьку дзяўчынкі К.? І чаму гэты боскі «цуд» не спыніў руку бацькі, які надламаў пабаямі здароўе свайго дзіцяці? Сёння ж ва ўсіх судах больш-менш прагрэсіўных, не фашыст-вучых краін нават для катаржнікаў цялесныя пакаранні лічацца за дзікасць.

Ці можна пасля таго сцвярджаць, што рэлігія вучыць дабру, а не жорсткасці, падтрымлівае мараль, а не здзекуецца з чалавечнасці ў Чалавеку?!

Праваслаўныя нярэдка і, я сказаў бы, са зларадным задавальненнем дзівяцца злачынствам каталіцкіх рыцараў-крыжаносцаў эпохі крыжовых паходаў, жорсткасці інквізіцыі, працэсам ведзьмаў, спальванням «ерэтыкаў»...

Сектанты, у сваю чаргу, як ад скажонага хрысціянства, адмахваюцца ад зверстваў каталіцтва, смакуюць саюз крыжа і ахранкі ў дарэвалюцыйным праваслаўі, не супраць таго, каб уздыхаць над ганеннямі на сектанцкія абшчыны з боку папоў і ўраднаўцаў, якія дзейнічалі адзіным фронтам.

Але, спіхваючы адзін на аднаго абвінавачанні ў злачынствах і жорсткасці, і католікі, і праваслаўныя, і сектанты заклікаюць веруючых людзей стаяць на «божым слове» — бібліі.

Ці не ў гэтым жаданні быць вартым хрысціянінам і вучнем самога «сына божага» лятаваў над сваёй дачкой бацька дзяўчынкі К.? Ён ад веры не адступаў, ён за веру заступаўся... Хворая ручка дзяўчынкі — паручка яго вернасці богу. Значыць, ён можа спаць спакойна. Яму даруецца ўсё!..

А ці можам мы спаць спакойна, калі ў дзяўчынкі бяссоннымі нахамі ломіцца яе знявачанае цела?.. Ці можам дараваць зверства, прадыхаванае рэлігіяй, мы з вамі, савецкія людзі?..

Гутарка з бацькамі

ПРЫГАЖОСЦЬ чалавека — надзвычай ёмістае, шматграннае паняцце. У невялікім артыкуле нельга цалкам асвятліць гэтае пытанне. Проста мне, як урачу, лепей бачны грані, якія звязваюць хараство і здароўе.

Пачнем з таго, што завецца паставай. Як прыемна бачыць пругкую, лёгкую хаду дзяцей — яны ставяць нагу на насок, спружынячы крок. Усё цела ў руху, у плаўным парыве. Гэта дзеці з добрай паставай.

Пра паставу трэба думаць літаральна ад самага нараджэння дзіцяці. Вядома, што малое павінна добра трымаць галаву ўжо з двух месяцаў. Гэта можа прыйсці само сабою, аднак лепей, калі маці будзе памагаць дзіцяці. Галоўнае — класці яго час ад часу на живоцік. Тады малое будзе само напружваць мышцы спіны і шыі, і гэта па сутнасці першыя ў жыцці гімнастычныя практыкаванні. А калі дзіця ўвесь час ляжыць у мяккай пасцельцы, нібы ў ямцы, то цяжка чакаць, што цела будзе стройнае.

Прыгожая фігура — гэта ў першую чаргу добра выражаная мускулатура. Мы любімся артыстамі балету, майстрамі фігурнага катання, паветранымі гімнастамі, плаўнасцю і сілай іх рухаў, прыгажосцю форм цела. Усё гэта дасягаецца ў выніку вялікай і карпатлівай работы. Спартыўная біяграфія заўсёды пачынаецца ад ранняга дзяцінства.

Кепская пастава, сутуласць, разнаплечча, расхлябаная хада — з гэтым дзеці не нараджаюцца. Гэта дэфект выхавання, выхавання фізічнага. А фізічнае выхаванне — не толькі ранішняе зарадка. Вялікае значэнне мае тое, як дзіця сядзіць, стаіць, ходзіць.

Некаторых мамаў цікавяць школьныя адзнакі. Гэта добра, калі іх хвалюе паспяховасць дзяцей. Але ж дзіцяцям неабходны для правільнага фізічнага развіцця канькі і лыжы ўзімку, купанне і прагулкі летам, веласіпед, хатняя фізічная праца. Між тым нярэдка бачыш бацькоў, якія пагарджаюць гэтымі простымі жыццёвымі правіламі і легкадумна адносяцца да фізічнага развіцця. Яны яго вымаюць паўнотой. Пухлае дзіця — цудоўна! А калі дзіця хударлявае — трагедыя!

Сустрэкаецца і іншы пункт гледжання. Ён асабліва распаўсюджаны сярод дзяўчынак-падлеткаў. Многія з іх імкнуцца ў што б там ні было мець тонкую талію і дзеля гэтага ідуць на неапраўданыя ахвяры. Напрыклад, рэзка абмяжоўваюць сябе ў ежы. У выніку яны трацяць не толькі вагу, але і самае каштоўнае — здароўе. Зніжаецца супраціўляльнасць арганізма, лёгка развіваецца захворванне. Я ведаю дзяўчынак, у якіх ад неразумнай «дыеты» развілася

ВЫХАВАННЕ ХАРАСТВА

Фота Ул. Вяхотні.

агіднасць да яды, а гэта псіхічнае захворванне, якое трэба лячыць.

Вузкая талія — яшчэ не прыгажосць. Прыгажосць фігуры вызначаецца акругласцю ліній цела, плаўнасцю рухаў, стройнасцю і правільнымі прапарцыямі.

Добрая пастава — гэта паказчык здароўя, прыкмета добрага тонусу ўсіх мышцаў цела. І ў падтрыманні гэтага тонусу маюць значэнне нават такія, здавалася б, дробязі: сядзіць дзіця прыхіліўшыся да спінкі крэсла або не, спіць яно на жорсткай, роўнай пасцелі або «патанае» ў пярыне. А манера трымацца? Яна таксама адыгрывае вялікую ролю. Падцягнутасць — прыкмета культуры. Хіба прыёмна бачыць такі малюнак: у фаве кінатэатра, разваліўшыся на крэсле, юнак гутарыць з сябрам. У яго позы — падкрэсленая пагарда да навакольных. А калі чалавек падцягнуты, сціплы, то адзін яго выгляд міжволі выклікае павагу. Тое ж можна сказаць і пра манеру трымаць сябе за сталом, у кампаніі блізкіх, ва ўстанове. Словам, у любым месцы. Пастава — гэта свайго роду фізічны пашпарт. І трэба, як мы ўжо гаварылі, клапаціцца пра яе не ў пару сталасці, а ў раннім дзяцінстве, літаральна з палёнак.

Хараства... Гэта паняцце міжволі звязваецца з тварам чалавека. Маленькія дзеці заўсёды прыгожыя — магчыма таму, што ў іх даволі мяккія, не выражаныя яшчэ рысы твару. Кожны нібы дамалёўвае іх ва ўласным уяўленні, набліжаючы да свайго ідэала прыгажосці. Але дзеці растуць, з цягам часу аблічча іх мяняецца. І не заўсёды гэта бачная прыгажосць застаецца надоўга. Вядома, адыгрываюць ролю і спадчыннасць, і спосаб жыцця, і харчаванне, і, на жаль, хваробы. І калі цяжка што-небудзь зрабіць у адносінах спадчыннасці, то ўжо спосаб жыцця, харчаванне, папярэджанне хваробы падуладны бацькам. Значыць, можна ўплываць не толькі на здароўе, але і на прыгажосць цела і твару.

Узяць, напрыклад, колер твару. Ён мяняецца ад многіх простых прычын. Недасыпанне, салёная ежа нанач, працяглае знаходжанне ў душным пакоі, стома — усё гэта пагаршае колер твару. І, наадварот, моцны сон, асабліва ў халодным памяшканні, прагулка на свежым паветры, простая, без празмернасцей ежа, абавязковая, кожны дзень фізічная праца і ўсмешкі робяць любы твар прывабным.

Колер твару псуюць многія хваробы. Напрыклад, страўнікавыя або ныркавыя. Пра некаторых гавораць: «страўнікавы чалавек», «у яго, напэўна, не ў парадку печань». Прыгадаем, што амаль усе гэтыя хваробы пачынаюцца з дзяцінства. І тут заўвага бацькам. Хочаце, каб вашы дзеці мелі добры выгляд, — беражыце іх здароўе ад ранняй пары. Як часта мы сустрэкаем абывакавасць да загартуўкі, прафілактычных прышчэ-

пак, да выканання рэжыму і элементарных гігіенічных правіл.

Часам у дзяцей бываюць непарадкі ў насаглотцы. Павялічваюцца міндаліны, разрастаюцца адэноіды. Няма, бадай, патрэбы падрабязна разбіраць прычыны гэтай з'явы. Нам толькі хочацца спыніць увагу вось на чым. Разрастанне залозак парушае насавое дыханне, і дзіця пачынае дыхаць ротам. Гэта не дробязь: парушаецца адна з найгалоўнейшых функцый арганізма! У лёгкія трапляе паветра халаднейшае, не ўвільготненае і запыленае, бо «насавы фільтр» не працуе. Дыхаць ротам лягчэй, і паступова частка дыхальных мышцаў выключаецца з работы. Гэта ўплывае і на форму грудной клеткі, паколькі дзіця расце. Мяняецца і твар. Паступова губы робяцца крыху таўсцейшыя, а ніжняя звисае. Нос расце больш павольна і часта не дасягае класічнай даўжыні — адной трэцяй часткі твару. Скура бялее, вочы злёгку выпучаны, твар тупаваты. Дзеці хутчэй стамляюцца, горш запамінаюць, ім цяжэй даецца вучоба ў школе.

А зубы... Якая прамяністая, прыгожая ўсмешка ў таго, хто мае цэлыя, здаровыя, роўныя зубы! І тут, як заўсёды, прыгажосць азначае разам з тым і здароўе. Добрыя зубы — добрае страваванне. І далей ланцуговая рэакцыя: страваванне — сілы — настрой — жыццярэчаснасць. А дрэнныя зубы — гэта не толькі боль і парушэнне стрававання, але і хранічны ачаг інфекцыі, які ўвесь час атручвае арганізм. Якое ўжо тут хараства, калі няма зубоў! А ўсё пачынаецца з глупства. Не пачысцілі нанач зубы, забыліся прапаласкаць перад сном рот. І мноства мікробаў выкарысталася гэта, у выніку — драбнютка трэшчынкі ў зубной эмали павялічыліся, адкрылі дарогу да сарцавіны зуба. Пачаўся так званы карыёз. Ён, нібы ржаўчына, ідзе ўсё глыбей і глыбей.

Бацькі часта не звяртаюць увагі на хваробы малочных зубоў: маўляў, гэткай бяды: хутка вырастуць добрыя, сапраўдныя. Але яны забываюць вось што: калі ў малочным зубе пачаўся гніласны працэс, то ён можа пашкодзіць і зародку будучага пастаяннага зуба. Хочаце, каб вашы дзеці мелі прыгожыя, здаровыя, моцныя зубы, — не дапускайце хваробы малочных зубоў, лячыце іх своєчасова.

Праўда, не заўсёды карыёз зубоў звязаны толькі з дрэнным доглядам. Напрыклад, пры рахіце пашкоджваецца амаль уся касцявая тканка, у тым ліку і зубы. Дарэчы, рахіт можа быць прычынай рэзкіх змен не толькі канечнасцей і грудной клеткі, але і касцей чэрапа. Мне даводзілася бачыць дзяцей з вялікай ніжняй сківіцай, якая вытыркаецца ўперад. Гэта вельмі псавала твар: ненатуральна выглядаў рот, рэзка парушаўся прыкус (адпаведнасць верхніх і ніжніх зубоў). А такога магло і не быць.

Усім вядома, што чысціна — за-

лог здароўя. Чысціня... Гэта ў першую чаргу адносіцца да скуры твару, рук ды і ўсяго цела. Галоўная функцыя скуры — ахоўная. Шчыльны рагавы слой — гэта механічная ахова ад пашкоджанняў, ад пранікнення шкодных рэчываў і мікробаў. Значэнне скуры выключна вялікае. Здаровая скура — заўсёды прыгожая. Яна далікатная, аксамітная. Пастаянная ігра фарбаў сведчыць аб пульсаванні жыцця, аб нястомным працэсе абнаўлення. Чыстая скура дае адчуванне свежасці, лёгкасці. Пасля лазні, ванны, абмывання душам заўсёды чуваць прыліў сіл. І гэта сапраўды так, бо скура, вызваліўшыся ад змазкі, пачала свабодна дыхаць.

Аб уплыве чысціні на здароўе людзі ведалі даўно. Пры раскопках старажытнагрэчаскіх і рымскіх паселішчаў археолагі здзівіліся на велізарныя водныя басейны — складаныя па архітэктуры, дасканалы ўпрыгожаныя, — і на тое, што мы цяпер завём лазняй. І ў яшчэ больш старадаўнія часы ў народаў усходу склаўся культ абмывання цела. Вада заўсёды была магутным сродкам барацьбы за здароўе. Старажытныя ўрачы рас-

працавалі цэлую стройную сістэму водных працэдур — гідратэрапію. Купанне надавала паўнаты ударлявым, абліванне струменем падаючай вады зніжала лішнюю вагу. Нават звычайны душ у залежнасці ад тэмпературы вады можа супакоіць узбуджаныя нервы або, наадварот, напоўніць прыемнай бадзёрасцю стомленага, вялага чалавека. Словам, як пісаў вядомы дзіцячы пісьменнік, — «заўсёды і ўсюды вечная слава вадзе!»

Але ўсхвалення мала. Неабходна з першых дзён жыцця прывучаць дзяцей да чыстаты. Кожная мама ведае, што грудных дзяцей трэба абмываць штодня. Але варта дзіцяці стаць на ногі, як гэта правіла чамусьці парушаецца, брудны хлопчык ужо не выклікае вялікай трывогі.

Фарміраванне прывычак і схільнасцей і нават асноўных рысаў характару заканчваецца да пяці гадоў. Таму вельмі важна выхоўваць любоў да чысціні ў раннім узросце. Дзеці, як правіла, не любяць мыць шыю. І калі малое робіць гэта без напамінку, то можна лічыць, што яно стала амаль дарослым. Жарт, але ў ім ёсць доля праўды.

Чысціня скуры — гэта і чысціня валасоў. Валасы — прыдаткі скуры. І таму ўсё, што карысна для скуры, садзейнічае правільнаму росту валасоў. Бадай, толькі колер валасоў дастаецца нам ад нараджэння. Астатняе: гушчыня, мяккасць, здольнасць да росту — гэта ўсё якасці дынамічныя, іх можна змяніць. Валасы, як і скура, хварэюць, калі за імі не сочаць, або, наадварот, аддаюць празмерную ўвагу іхняй прыгажосці. Пад уплывам афарбоўкі, начосвання, завіўкі валасы псуюцца, трацяць бляск і эластычнасць, сякуцца, выпадаюць. Вось ужо сапраўды як у прыказцы: што маем, не шануем, а згубіўшы — плачам.

Хараство — не абстрактнае паняцце. Яно крочыць побач з тымі, хто хоча быць моцным і здаровым, з тымі, у каго яшчэ з дзяцінства выхаваны правільная пастава, любоў да фізічнай культуры, мышачная сіла, вынослівасць і працаздольнасць.

Г. КАЛЮЖЫН,
дырэктар Беларускага навукова-даследчага інстытута мацярынства і дзяцінства, кандыдат медыцынскіх навук.

АНГІНА — НЕБЯСПЕЧНАЯ ХВАРОБА

УРАЧ РАІЦЬКА

Забалела горла, цяжка глытаць, паднялася тэмпература... «Ангіна! — сказаў урач, — трэба паляжаць некалькі дзён». Але хворы не звяртае ўвагі на парад: маўляў, ангіна — хвароба несур'ёзная, можна яе перахадзіць.

На жаль, мала хто ведае, што ангіна можа выклікаць цяжкія, небяспечныя для жыцця ўскладненні. Што ж гэта за хвароба?

Запаленне нёбных міндалін — ангіна, або востры танзіліт, — узнікае тады, калі супраціўляльнасць арганізма зніжаецца і яго ахоўныя прыстасаванні трацяць сілу. Бывае гэта ад агульнага перахладжэння, ахаладжэння асобных участкаў цела: ног, шыі і саміх міндалін, ад ператамлення, аслаблення арганізма пасля перанесеных раней хвороб. Ангіна — гэта агульнае інфекцыйнае захворванне, пры якім найбольш інтэнсіўныя змены разыгрываюцца ў нёбных міндалінах. Прычынай яе можа быць не толькі ўзмацненне актыўнасці мікробаў, якія знаходзяцца ў міндалінах, але і паступленне інфекцыі з поласці рота — напрыклад, з карыёзных зубоў. Лёгка захворваюць ангінай людзі з адэноіднымі разрашчэннямі (адэноідам называецца насаглотачная міндаліна). Яны могуць дыхаць толькі праз рот, а гэта вельмі шкодна, бо міндаліны пастаянна ахаладжаюцца.

Захворванне звычайна пачынаецца востра, раптоўна. Апрача агульнага недамагання, слабасці, разбітасці, хворы скардзіцца на боль галавы, балюць суставы рук і ног. На шыі і пад сківіцамі павялічваюцца і балюць лімфатычныя залозы. У самым пачатку захворвання ангіна часта суправаджаецца азнобам. Часам пры высокай тэмпературы можа быць трызненне. На чацвёрты-пяты дзень захворвання паступова знікаюць пачырваненне і набухласць міндалін, дужак, мяккага паднябення. Знікаюць і ўсе іншыя сімптомы. Так працякае катаральная ангіна.

Калі на міндалінах выяўляецца мноства жаўтаватых або жаўтавата-белых кропак — фалікул, або жаўтавата-белы налёт — гэта фалікулярная, або лакунарная, ангіна. Усе агульныя сімптомы больш выражаны, захворванне працякае значна цяжэй і больш працягла, чым пры катаральнай.

Нават самая лёгка катаральная ангіна можа даць ускладненне ў выглядзе флегманознай ангіны або нарыву.

Пасля некалькіх ангін, а часам нават адной у чалавека можа развіцца хронічнае запаленне міндалін, хронічны танзіліт. Ён працякае з перыядычнымі абвастрэннямі.

Кожная з ангін можа закончыцца поўным выздараўленнем, але можа выклікаць і сур'ёзныя ўскладненні, сярод якіх асобае месца займае рэўматызм. Могуць паражыцца ныркі, печань і іншыя органы.

Калі яшчэ параўнальна нядаўна лічылі, што на рэўматызм хварэюць пераважна пажылыя і старыя людзі, то цяпер дакладна ўстаноўлена, што гэта хвароба не пажылога, а маладога ўзросту. Рэўматызм у дарослых часцей за ўсё з'яўляецца працягам захворвання, перанесенага ў дзіцячым або юнацкім узросце. Гэтае агульнае цяжкае захворванне, пры якім пашкоджваюцца не толькі суставы, але (часцей за ўсё) сэрца, сасуды і нават нервовая сістэма, можа вельмі рана прывесці чалавека да інваліднасці.

Трэба зазначыць, што пад маскай ангіны могуць працякаць дыфтэрыя, шкарлятына, адзёр, многія захворванні крыві. Таму пры ўсякім захворванні, падобным на ангіну, неабходна паказацца ўрачу. Толькі ўрач можа разабрацца ва ўсёй разнастайнасці хваравітых працэсаў і назначыць правільнае лячэнне.

Лячыць ангіну трэба як мага раней. Перш за ўсё — пасцельны рэжым, ізаляцыя хворага ў асобны пакой або за шырму, строгае выкананне ўсіх парад урача. Без дазволу ўрача нельга выходзіць на вуліцу, на работу, у школу. Своечасова пачатае лячэнне забяспечвае хуткае і поўнае выздараўленне.

Пры хронічным танзіліце, калі медыкаментознае лячэнне і іншыя метады аказваюцца недастатковымі, патрэбна ўмяшанне хірурга. Пасля выдалення міндалін захворванне часцей за ўсё поўнасцю ліквідуецца.

Як папярэдзіць ангіну? Трэба ўмацоўваць арганізм, зрабіць яго ўстойлівым супраць шкодных уздзеянняў знешняга асяроддзя. Правільны рэжым працы і адпачынку, рэгулярнае і паўнацэннае харчаванне, загартоўванне палепшыць агульны стан арганізма. Неабходна лячыць захворванні, якія садзейнічаюць узнікненню ангін (напрыклад, хронічны танзіліт, карыёзныя зубы, адэноіды).

В. КАЛЯДА,
дацэнт.

«Не хачу!»
Фотаэцюд нашага чытача Ф. Хацкевіча з Гомеля.

ДЗІЦЯЦІ КУПІЛІ ВЕЛАСІПЕД

— Ці можна маленькім дзецям катацца на веласіпедзе? — такое пытанне часта задаюць урачу. Адказаць можна пытаннем:

— Калі, дарагія бацькі, пачынаеце вы «катаць» сваіх дзяцей на веласіпедзе? Як толькі яны навучыліся хадзіць? Калі так, то, вядома, урач не будзе вашым прыхільнікам. Але гутарка ідзе не аб забароне веласіпеда, а аб захаванні пэўных правілаў, аб уліку ўзроставых асаблівасцей дзіцяці. Чым меншае дзіця, тым мякчэйшыя і больш падатлівыя яго косці, тым хутчэй могуць наступіць парушэнні паставы.

Свае законы мае і развіццё рухаў. У малога двух-трох год каардынацыя рухаў яшчэ зусім недастатковая, ён часта падае. Патрэбныя рухі часта суправаджаюцца непатрэбнымі, якія толькі перашкаджаюць.

Паступова, у 4—5 гадоў, дзіця пачынае хадзіць і бегаць больш упэўнена, хоць яшчэ не заўсёды ўдала. Рытмічнасць,

плаўнасць рухаў паяўляюцца толькі ў 8—9 гадоў.

Калі нецярплівыя бацькі купляюць веласіпед двухгадоваму дзіцяці, гэта дарагая цацка прыносіць не радасць, а засмучэнне. Малы нярэдка паляеца веласіпеда, плача; ножкі не дастаюць да педалей, ручкі — да руля. Але пры пэўнай настойлівасці бацькі, нарэшце, дабіваюцца, каб дзіця каталася і... псавала сваю паставу.

Трохколавы веласіпед можна купляць дзіцяці 4—5 гадоў, а двухколавы — не раней сямі.

Малыя звычайна доўга не катаюцца: адзін і той жа занятак ім хутка надакучае. Але дзеці старэйшыя маюць вялікую цягу да веласіпеда. Між іншым, гэты карысны і захопляючы від спорту патрабуе абмежаванняў.

Пасадзіце сваё дзіця, апрачанае ў трусікі, на веласіпед і ўважліва паглядзіце на яго фігуру. Спіна згорбілася, таз перакасіўся, дэфармавалася грудная клетка.

Што ж рабіць, каб дзіця не прывыкала да «веласіпеднай» позы і каб яна не псавала фігуру? Па-першае, катацца не больш 30—45 мінут запар, па-другое, спалучаць катанне з іншымі відамі спорту, асабліва з сіметрычнымі гімнастычнымі практыкаваннямі.

Пакатаўшыся, карысна зрабіць некалькі такіх практыкаванняў (напрыклад, імітацыя рухаў плыўца), лежачы на спіне

і жываце, каб даць разгрузку пазваночніку. Гэта асабліва важна для дзяўчынак, бо парушэнні апорна-рухальнага апарату ў іх назіраюцца ў 5—6 разоў часцей, чым у хлопчыкаў. І, нарэшце, яшчэ адна парада: дзіця, якому даверан веласіпед, павінна добра ведаць правілы вулічнага руху. Не дазваляйце дзецям свавольнічаць, прывучыце іх быць дысцыплінаванымі і ўважлівымі.

[3 часопіса «Здаровье»].

ЦЯРПЛІВАСЦЬ, ВЫТРЫМКА...

У рэдакцыю паступіла пісьмо (і пісьмы такія бываюць нярэдка) з просьбай расказаць, як можна вылечыць начное нетрыманне мачы ў дзяцей.

Гэта хвароба выклікаецца або арганічнымі парушэннямі ў арганізме (незаражэнне дуг пазванкоў, паражэнне паяснічна-крыжовых карэнчыкаў спінонага мозгу і мачавога пузыра) або функцыянальнымі расстройствамі нервовай сістэмы. Лячэнне можа праводзіць і назначаць толькі ўрач.

Адзін са спосабаў, так званы кансерватыўны, заключаецца ў тым, што хворага будзяць некалькі разоў за ноч, абмяжоўваюць у вадкасці, наладжваюць спецыяльнае харчаванне, даюць медыкаменты —

экстракт беладоны, снатворныя, супакойваючыя сродкі, назначаюць фізіятэрапеўтычныя працэдуры, лечаць унушэннем, гіпнозам. У радзе выпадкаў патрэбна хірургічная дапамога. Ёсць яшчэ адзін від лячэння — апаратны: спецыяльныя складаныя апараты будзяць дзіця званком або іншым сігналам некалькі разоў за ноч.

Аднак ні ў якім разе нельга займацца самалячэннем. Гэта можа даць кепскія вынікі.

І яшчэ заўвага. Не сварыцеся на дзіця, не карайце яго. Гэта толькі пагоршыць ягоную і без таго разладжаную псіхіку. Патрэбны цяроплівасць, тактоўнасць, вытрымка.

В. САЛАУХІН,
дзіцячы ўрач.

КАБ НЕ «СТАРЭЛА» АДЗЕННЕ

Верхняе адзенне часта «старае» не столькі ад носкі, колькі ад пылу, асабліва вулічнага, псуюць яго таксама розныя шкоднікі і галоўным чынам мош. Таму адзенне з верхам з матэрыі (драп, трыко, бастон, габардзін і г. д.), а таксама лёгкія сукенкі, касцюмы, штаны пасля заканчэння носкі трэба старанна вычысціць спачатку шчоткай, затым спецыяльнай ракеткай, сплеченай з гібкіх прутаў. Замест ракеткі можна карыстацца гладкай палкай. Футравыя часткі: каўнер, манжэты, падкладку, а таксама футравыя паліто выбіваюць не палкай, а гібкімі прутамі. Адначасова адзенне прасушваюць на сонцы. Пасля такой апрацоўкі рэчы вешаюць у шафу.

Для барацьбы з мошлю з поспехам можна выкарыстоўваць тытунь-махорку, нафталін або камфару. Надзейней за ўсё дзейнічае нафталін. Толькі яго не трэба рассыпаць па шафе, а лепш падвесіць у невялікіх марлевых мяшочках проста на рэч у 3—5 месцах за петлі, вешалку, гузікі.

Можна захоўваць адзенне не

толькі ў шафе, але і на сценах жылога памяшкання або ў чуланах, але далей ад награвальных прыбораў. Лепш рэчы змяшчаць у чахлы з тоўстай баваўнянай тканіны (бязь, мульта, фланель).

Невялікія шарсцяныя рэчы: жакеты, світары, джэмперы, спадніцы, блузы, а таксама шарсцяныя тканіны і футра пасля сушкі можна складаць для захоўвання ў чамаданы, каробкі або мяшкі, добра перасыпаўшы іх нафталінам. Футра і футравыя рэчы, асабліва светлых таноў, перасыпаць нафталінам па валасяному покрыву не трэба. Яны ад гэтага жаўцеюць, робяцца ломкімі, сякуцца.

Валяны абутак трэба старанна прасушваць на адкрытым паветры, на сонцы. Гэта неабходна рабіць таму, што ў грубашэрсных таварах молевыя ячкі адкладваюцца глыбока, выкалаціць іх не заўсёды ўдаецца і толькі ад добрай сушкі на сонцы яны гінуць. Пазбягаць нафталіну пры захоўванні валянага абутку таксама не трэба.

Тамара Б. з Гродзенскай вобласці! Вам можа дапамагчы толькі ўрач-каسمеталаг. Раім Вам звярнуцца па адрасу: г. Мінск, вул. Волгаградская, 11, касметычны кабінет, да ўрача тав. Сцяпанавай.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

КАТЛЕТЫ РЫБНЫЯ

Рыбнае філе (без скуры і насцей), вараныя бульбу і бурак, рэпчатую цыбулю прапусціце праз мясарубку з густой рашоткай. Дадайце соль, перац і крухмал. Усё добра перамяшайце. Зрабіце біткі або катлеты і абсмажце. Падаючы на стол, упрыгожце зялёнай салатай або пятрушкай. Асобна пастаўце грыбны соус.

На 500 г рыбнага філе патрэбна 500 г бульбы, адзін бурак, дзве цыбуліны, 3 ст. лыжкі крухмалу, 3 ст. лыжкі сметанковага масла.

ПЯЧЭННЕ СВЯТОЧНАЕ

Цеста на гэта пячэнне ідзе пясочнае. Расцёршы масла з цукрам і яйкамі так, каб не было камячкоў, падсыпайце прасеяную муну, соль, соду, ванілін і перамяшайце, пакуль маса не стане аднароднай. Затым тонка раскатайце, металічнымі формачкамі павыразаіце розныя фігуркі і выпякайце 5—8 мінут пры тэмпературы 210—230°.

На 1 кг пячэння—500 г пшанічнай муні, 300 г сметанковага масла, 250 г цукровага пяску, 3 яйкі, ванілін, сода і соль—па смаку.

МАЛЕНЬКІЯ ТАЯМНІЦЫ

Каб захаваць вітаміны...

Калі варыце гародніну, сачыце, каб яна была закрыта вадой. Памятайце, што

у гародніну можна даліваць толькі цёплую вадку.

Кіслата запавольвае варку гародніны. Таму воцат, лімонную кіслату, таматнае пюрэ і свежыя памідоры кладзіце ў страву пасля таго, як гародніна зварыцца.

Бульба будзе смачнейшая, калі ў вадку, у якой яна варыцца, пакласці 2—3 зубкі часнаку, лаўровы ліст або галінку чабору.

ТОЕ-СЬЕ Пра рыбу...

Свежую рыбу можна пазнаць па чырвоных шчэлепах, празрыстых бліскучых вачах. Мясца белае, цвёрдае і пругкае. Калі вы націсніце яе пальцам, ямка адразу ж знікне. Брушная частка не ўздута.

Непрыемны балотны пах у некаторых рыб знікне, калі, пачысціўшы і памыўшы, вы патрымаеце іх некалькі гадзін у воцэце, дадаўшы туды два-тры лаўровыя лісты або некалькі зярнят чорнага перцу.

Рыбу размарожваюць непрацяглы час у халоднай вадзе, у якой растварана крыху солі.

Пра мяса...

Памытае і намазанае лімонным сокам мяса вы захаваеце свежым нават у самыя гарачыя дні. Лімонны сок адганяе мух, і яны не садзяцца на мяса.

Цвёрдая ялавічына робіцца мякчэйшая і лёгка ўварваецца, калі з вечара яе нацерці з усіх бакоў гарчыцай у парашку. Перш чым гатаваць, памыйце мяса ў халоднай вадзе.

Каб тлушч не распырскваўся пры смажэнні, пасыпце патэльню дробачкай солі

Пра супы...

Калі варыце супы з гародніны, кладзіце яе ў падсолены кіпецень, каб захаваць вітамін С.

Каб атрымаць моцны булён з мяса або птушкі, памытае мяса заліце халоднай вадой і пастаўце варыць. Тады ў булён прыядуць пажыўныя рэчывы і смак мяса.

Пра птушку...

Старая курыца зварыцца хутчэй, калі перад гэтым замачыць яе на некалькі гадзін у разбаўленым воцэце (250 грамаў воцату на 2 літры вады).

Птушку не трэба варыць з прыправамі: пры гэтым яна траціць свой смак.

Махровы ручнік з цягам часу становіцца жорсткі і дрэнна ўбірае вадку. Яго трэба памыць, пракіпаціць у салёнай вадзе добра прапаласкаць. Прасваць або начаць не раіцца.

Зашмальцаваныя краі і каўняры куртак, паліто, пінжакоў можна вычысціць губкай, змочанай раствором дэнатурату або нашатырнага спірту (сталовая лыжка на літр вады).

Калі вы доўга не карысталіся якой-небудзь адзежнай, пачысціце яе, перш чым прасваць, шчоткай, змочанай у слабым растворе нашатырнага спірту (чайная лыжка на шклянку вады). Гэта здыме пыл і асвятліць колер.

Невялікія разрывы на плашчах не зашывайце, а падклеіце спаднізу кавалачак таго ж матэрыялу гумавым клеём.

Дзіцячыя пляёнкі не будуць пахнуць, калі пасля паласання патрымаць іх некалькі мінут у халоднай вадзе з воцатам. Сушыць пляёнкі лепш на скразняку.

Рэчы з белага плюшу чысцяць крухмалам, разведзеным у бензіне (дзве жмені муні на паўшліяні бензіну). Калі мука высохне, страсяніце яе. Толькі рабіце гэта далей ад агню.

МЯДОВЫ МЕСЯЦ

На першай старонцы вкладки — наляровае фота Ул. Вяхотні.
На чацвёртай старонцы вкладки — моды. (Тлумачэнне да мод глядзіце ў бясплатным дадатку).

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА,
М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 03463. Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 30/IV 66 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. дадатак — выкрайка. Тыраж 172365 экз. Зак. 184.

Малюнкі Генры Бютнера. (ГДР)

ШАГАЛИ СОЛДАТЫ

Слова С. ЕВСЕЕВОЙ

Музыка Г. ВАГНЕРА

- Шагали солдаты весь день
напролет
И вот добрались до привала.
И плещется речка, и песню поет
Совсем молодой запевала.
И слушает молча полковник седой,
Как старая песня летит над водой,
Знакомая песня о девушке той,
Что выходила на берег крутой.
- Ждала пограничника верно она,
Ему посылала приветы.
В пехотную форму одела война
Веселую девушку эту.
И дым над рекою клубился густой,
Клубился над жизнью ее молодой.
Сражалась Катюша —
Солдат рядовой
За наш высокий за берег крутой.
- Ушел за пригорок отчаянный бой,
Разрывы все дальше и глуше.
И ветер кружил над сожженной
травой,
И не было больше Катюши.
Катюша, Катюша —
Туман над рекой,
Сады без тебя расцветают весной,
Тебя вспоминаю у речки у той,
Где выходила на берег крутой.
- А песня замолкла, и лагерь затих.
Впоевалку заснули солдаты,
А тот, кто постарше любого из них,
Не спит, как весной когда-то.
И слушает молча полковник седой,
Как шепчутся вечные сосны
с водой
О девушке милой, о девушке той,
Что выходила, выходила
на берег крутой!

34/793 44 (000)

8000000226 15 19

1

74995

2

3

4

5

6

7

8